Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 25 (10622) | 1978 чылдың январь 29, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

«Салют-6»—«Союз-27» —«Прогресс-1»: медицина дуржулгаларының хүнү

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Орбитаның «Салют-6»—«Союз-27»—«Прогресс-1» эртем-шинчилел комплекизиниң башкарылгалыг комплекизиниң экипажы шинчилелдериниң болгаш дуржулгаларның планнаттынган программазын күүседирин уламчылаан.

Январь 27-де Юрий Романенко болгаш Георгий Гречко медицина дуржулгаларының хүнүн эрттиргеннер. Автономнуг «Амак-3» дээр микроанализаторнун дузазы-биле космонавтылар бот-боттарының ханын алганнар. Оон соонда ону лабораторияга шинчилээри-биле Черже эккээр. Орбитага үр ужудуушкуннуң үезинде космонавтыларның организминде бүдүмелдер солчулгазының чоруп турарын өөренип көөр сорулга-биле ол дуржулганы чоруткан.

Чүректиң биоэлектриктиг идепкейлиг чоруунуң ээлчеглиг бөлүк шинчилелдерин күүсеткен.

Медицина контролюнуң сан-түңү-биле база экипажтың илеткелдерин ёзугаар алырга, космонавтылар Романенко болгаш Гречко оларның кадыкшыл байдалы эки. Космос комплекизиниң иштинде системалар болур-чогуурубиле ажылдап чоруур. Чер чоогунуң орбитазында шинчилелдер үргүлчүлевишаан.

ДЫШТАНЫР ХҮН

Бистиң чуртувуста ажылчы чоннуң дыштанылгазынче улуг кичээнгейни салып турар. «...чыл бүрү төлевирлиг шөлээлерин, неделя санында дыштанылга хүннерин тыпсыры-биле, а ол ышкаш культура-чырыдыышкын болгаш кадыкшылга албан черлерин, массалыг спортту, күш-культураны болгаш туризмни хөгжүдери-биле, чурттап турар черинин аайы-биле дыштанырынга таарымчалыг аргаларны болгаш хостуг үе-шакты чоп ажыглаарының өске-даа байдалдарын тургузары-биле хандыртынар» деп ССРЭ-ниң Конституциязында айыткан.

Билиг-мергежил чедип алырынга, уруглар кижизидилгезинге, дыштанырынга, кадыын быжыглаарынга четчир санныг хостуг үени кижиге социализм берген. Ажылчы чоннуң хөй кезии чыл бүрүде ээлчеглиг шөлээзинден аңгыда чүс ажыг дыштаныр хүннерлиг.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң хүлээп алганы социал-экономиктиг программаны амыдыралга боттандырар дээш чер-черде партия организациялары, улус депутаттарының Советтери, профэвилел болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары идепкейлиг ажылдап турарлар. Ажылчы чоннуң дыштанылгазын утка-шынарлыг, эки организастаарын хандырары оларның сорулгаларының бирээзи.

Чер-черде партия, совет органнар болгаш профэвилел, комсомол, спорт организациялары чоннуң дыштаныр хүннерин ажыктыг, солун, утка-шынарлыг эрттирер дээш сөөлгү үеде тодаргай хемчеглерни ап чорудуп турар. Күш-ажылчы неделяның соонда кижиниң эки дыштанып алырынга кино, концерт, шии көөрү, чечен чогаал номчууру, кышкы үеде хаактаары, конькилээри, спортчу маргылдааларга, кежээлерге, массалыг оюннарга киржири, арыг агаарга селгүүстээри болгаш оон-даа хөй янзы хевирлер хамааржыр. Дыштаныр хүннү, хостуг үе-шакты амгы амыдыралдың негелделеринге дүүштүр культурлуг ёзу-биле эрттирериниң бүгү аргалары бисте бар. Хоорайлар, суурлар санында культура албан черлери четчир. Оларның дыка хөйү сөөлгү үеде чоп ортузунга чорудар ажылының утка-шынарын экижидип, чаа арга-хевирлерин тып турарлар. Оларга Кызылда «Геолог», Кызыл-Мажалыктың, Шекпээрниң, Сарыг-Септиң, Шеминиң, Эрги-Барлыктың, Чыраа-Бажының болгаш өске-даа черлерниң культура бажыңнары, клубтары хамааржыр. Бо черлерде дыштаныр хүннерде кандыг-ла бир солун кежээни азы ужуражылганы болгаш өске-даа хемчеглерни план ёзугаар организастап келген.

Чоннуң чурттап турар чериниң аайы-бир херээженнер чөвүлелдериниң организастап турары янзы-бүрү ажылдары дыка ажыктыг болуп, чоннуң коммунистиг кижизидилгезинге эки салдарны чедирип турар. Барыын-Хемчиктиң Бижиктиг-Хая суурда агиткварталар дыштаныр хүн санында кандыг-ла бир солун кежээни, оюнну, ужуражылганы Культура бажыңынга организастаары чаңчыл болган. «Күш-ажыл кижини каастаар» деп темага кежээни суурнуң Октябрьская кудумчузунда «Уран» агиткварттыразы эрттирген. Ол кудумчунуң мурнакчылары Октябрь Революциязы, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи хойжу Ооржак Күрээдиге, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденинин эдилекчизи чолаачы Тадар-оол Домбууга, хоочун башкы Чамыын-оол Чамышка, мурнакчы саанчы Сарыглар Караткага ук кежээни турааскааткан. Аңаа ол кудумчунуң чурттакчылары концерт көргүскен, янзы-бүрү массалыг оюннарны организастаан.

Чамдык культура албан черлери боданының мурнунда салдынган харыысалгалыг сорулганы ам-даа чедир күүсетпейн турар. Чон ортузунга чорудар ажылын планнаш, аңаа белеткелди баш бурунгаар чорутпайн турарындан кежээлерниң, оюннарның, ужуражылгаларның утка-шынары куду, кижизидикчи ролю чавыс болгулаар. Чүгле кино көргүзери, танцылаары-биле кызыгаарлаттынып турар культура бажыңнары, клубтар безин ам-даа бар. Сут-Хөлдүң, Чаа-Хөлдүң Культура бажыңнары, Үрбүннүң клуву кошкак ажылдап турар. Иштии-Хемниң клуву шуут хагдынган.

Кышкы үеде хаак баазалары, катоктар чоннуң дыштанылгазынга кол черни ээлээр, ынчангаш оларның белеткелинче кичээнгейни салып, элээн ажылдарны кылган. Кызылдың «Тайга» станциязында хаак баазазы, «Хүреш» стадионда каток ажылын сөөлгү үеде идепкейжиткен. «Тайга» станциязында хаак баазазы кызылчыларның дыштаныр ынак чери. Дыштаныр хүннерде олче бүдүрүлге коллективтери, албан организациялар, өөредилге черлериниң коллективтери, өг-бүлелер организастыг дыштанып турарлар. Баазада хөлезилеп алыр хаактар, хем уштур өрээл, буфет бар. Ынчалза-даа баазаның бажыңы биче, ону алгыдарын азы чаартырын дыштаныкчыларның негеп турары чөптүг, ону хамаарыштырган организациялар өөренип көөрү чугула.

Районнар төптеринде, Ак-Довуракта, суурларда кылымал, боду бүткен катоктар болгаш хаактаар черлер эвээш эвес. Ында ажыл-ишчилер чыңгылап, маргылдааларда киржип, арыг агаарда эки дыштанып турарлар. Ындыг болза-даа бо ажылда четпестер бар. Кызыл-Мажалык—республиканың улуг суурларының бирээзи, ында бо хүнге чедир каток чок, ону кударын эгелээш, ара соксааткан. Ак-Довурактан 76 километр черге хаак баазазы мооң мурнунда чылдарда ажылдап турган, аңаа ажыл-ишчилер күзелдиг-биле дыштанып келген. Сөөлгү үеде ону шуут хагган.

Күш-ажылчы коллектив бистиң ниитилелдиң үндезини. Аңаа кижиниң төлептиг аажы-чаңы, эки шынарлары кижизиттинер. Ындыг болганда бүдүрүлге черлери, совхозтар, албан организациялар кижилерниң чүгле канчаар ажылдап турарынче кичээнгей салыр эвес, харын олар хостуг үе-шагын, ылаңгыя дыштаныр хүннерин канчаар эрттирип турарынче кичээнгей салыр ужурлуг. Тываның электри четкилериниң, геология-шинчилел экспедициязының, даараныглга фабриказының удуртукчулары, профэвилел организациялары ажыл-ишчилериниң дыштаныр хүннерин ажыктыг эрттиреринче кичээнгейни доктаамал салып, массалыг селгүүстээшкиннерни организастап турар. Дыштанылганы ынчаар организастаарын чедип алыры—күш-ажылчы коллектив бүрүзүнүң сорулгазы болур.

Дыштаныр хүннерде кончуг эки дыштанып алган кижи ажылынга улуг сонуургалдыг, омак-хөглүг, өөрүшкүлүг келир. Ынчангаш неделяның эгезинден төнчүзүнге чедир тергиин эки ажылдаар.

Тываның ажылчы чону бүгү совет улус-биле бир дөмей СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин күүседир дээш онгу беш чылдың үшкү чылында бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган шалыпчы ажылдап турарлар. Оларның дыштанылгазынче сагыш салыры—амгы үеде чугула айтырыгларның бирээзи.

П. Г. Самороковту Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Республиканың совет болгаш ажыл-агый органнарынга үр чылда үре-түңнелдиг ажылы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр 50 харлааны-биле холбаштыр улус депутаттарының Каа-Хем район Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы Петр Георгиевич Самороковту Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай. 1978 чылдың январь 27.

БЕШ ЧЫЛДЫҢ БҮЗҮРЕЛДИГ БАЗЫМЫ

1977 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң Күрүне планының күүселдезиниң түңнелдериниң дугайында ССРЭ-ниң Төп статистика эргелелиниң дыңнадыы

СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары Улуг Октябрьның 60 чылын болгаш ССРЭ-ниң чаа Конституциязын хүлээп алганын чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезинге улам ыңай чедиишкиннери-биле демдеглээн. Социалистиг чарышты калбак нептереткенинге үндезилээш, 1977 чылда ниитилел бүдүрүлгезиниң хемчээлдерин болгаш ажыктыын өстүрерин хандырган. Чоннуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидериниң программазы чайгылыш чокка күүсеттинип келген.

1976 чылдыынга деңнээрге эрткен чылын улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң кол көргүзүглери дараазындагы саннар-биле тодаргайлаттынып турар: хереглелге болгаш мөөңнээшкинге ажыглаан национал орулга 103,5 хуу; үлетпүр продукциязы—шупту 105,7 хуу, ооң иштинде: бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрери—106 хуу, хереглелдиң бараалдарын бүдүрери — 105 хуу; кодээ ажыл-агый продукциязы—103 хуу; транспорттуң бүгү хевирлериниң чүък саарылгазы—103,7 хуу; кол фондуларны ажыглалга киирери—103 хуу; капитал салыышкыннар—103 хуу, ооң иштинде күрүнениң—104 хуу; ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның саны—102,1 хуу; күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү: үлетпүрге—104,1 хуу, кодээ ажыл-агыйга— (ниитилелдиң кодээ ажыл-агый бүдүрүлгези) —104,2 хуу, тудугга—103,1 хуу, демир-орук транспортунга—100,3 хуу; улус ажыл-агыйының талазы-биле арыг орулга (деңнештирген өртектер-биле) —106 хуу; чоннуң кижи санынга онааштыр боттуг орулгалар—103,5 хуу; улус ажыл-агыйының талазы-биле ажыл төлевириниң фондузу—104,7 хуу; ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның (акша-биле) ортумак ажыл төлевири—102,7 хуу; колхозчуларның күш-ажыл төлевири — 104,3 хуу; хереглелдиң ниитилел фондуларындан чоннуң алган чиигелделери болгаш төлевирлери—104,7 хуу; күрүне болгаш кооператив садыының үүрмектеп садыглаар бараан саарылгазы—104,4 хуу; чонга ачы-дуза чедирериниң хемчээли—106 хуу, чуртталга бажыңнарының ниити шөлүн ажыглалга киирери—103 хуу, даштыкы садыг саарылгазы—111 хуу болган.

Улус ажыл-агыйында ниитилелдиң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң күсели-биле 3 миллион ажыг кижиниң күш-ажылын камнап алырын хандырган.

1977 чылда национал орулга 398 миллиард рубль болуп, чыл дургузунда 13,5 миллиард рубль көвүдээн. Национал орулганың дөрттүң үш кезии хиреэзин хереглелге ажыглаан, а чуртталга болгаш социал-культура хемчеглеринге чарыгдалдарны киириштир алырга, чоннуң чаагай байдалынга национал орулганың барыы бештиң дөрт кезиин берген.

1976 чылдыынга деңнээрге үлетпүр продукциязы 30 миллиард рубль немей өскен болгаш 562 миллиард рубль четкен (1975 чылдың январь 1-де бүдүрүлгелериниң мөөңнеп саткан өртектери-биле алырга).

1977 чылда кодээ ажыл-агый продукциязы 123,6 миллиард рубль болуп, тоску беш чылда чылдың ортумак бүдүрүүшкүнүнден барык 9 хуу хөй болган.

Ниити өртек-үнези 110 миллиард рубль кол фондуларны улус ажыл-агыйынга ажыглалга киирген.

Совет Эвилелиниң даштыкы садыг саарылгазы 63 миллиард чыгам рубль болган. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттар-биле ол саарылга 1977 чылдың үр хуусаалыг дугуржулгалары-биле көрдүнген хемчээлдерин ашкан.

Үлетпүр продукциязын сайгарарының болгаш кылыгларның эң чугула хевирлериниң хөй нүрүүзүн кылып үндүрериниң чыл планы ажыр күүсеттинген деп ССРЭ-ниң ТСЭ-зиниң дыңнадыында чугаалаан. 1976 чылдыынга деңнээрге бүдүрүүшкүннүң немей өзүлдези планда көрдүнген 5,6 хуунуң орнунга 5,7 хуу болган. 1976 чылдыынга деңнээрге үлетпүрнүң тус-тус адырларының аайы-биле продукция бүдүрериниң көвүдээниниң дугайында сан-медээлерни мооң адаанда киирген: электроэнергетика — 103 хуу; өдээр чүүл үлетпүрү — 104 хуу; кара болгаш өңнүг металлургия—102 хуу; химия болгаш нефтехимия үлетпүрү—107 хуу; машина тудуушкуну болгаш металл ажылдап кылыышкыны—109 хуу; ыяш, ыяшты сайзырадыр ажылдап кылыр болгаш целлюлоза-саазын үлетпүрү—103 хуу; тудуг материалдарының үлетпүрү—103 хуу; культура-амыдырал болгаш ажыл-агый херекселдериниң бараалдарын бүдүрери—108 хуу болган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 4,1 хуу немей өскен; бүдүрүүшкүннүң немей өзүлдезиниң дөрттүң үш кезиинден хөйү күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң күсели-биле алдынган. Арыг орулга 7 ажыг хуу көвүдээн.

Бүдүрүлге каттыжыышкыннарының болгаш бүдүрүлгелерниң ажылының техника-экономиктиг көргүзүглери экижээн, оларның бүдүрген продукциязының шынары бедээн.

1977 чылда продукцияның эң чугула хевирлерин бүдүргени мындыг болган: 1150 миллиард киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрген; 546 миллион тонна нефтини (газ конденсадын киириштир), 346 миллиард кубометр газты, 722 миллион тонна хөмүр-даштын казып тыпкан; шойну—107 миллион тоннаны; каңны—147 миллион тоннаны; кара металлдар прокадын—118 миллион тоннаны; минералдыг чемишчидилгелерни (чижек единицалар-биле)—96,7 миллион тоннаны; үнүштер камгалалының химиктиг чепсектерин (чижек единицалар-биле)—487 муң тоннаны; автодугуйларны—57,4 миллион кезекти, металл чонар станоктарны—236 муң кезекти, ооң иштинде сан программазы-биле башкарттынар станоктарны—6,3 муң кезекти; приборларны, автоматчыдылга чепсектерин болгаш оларга артык кезектерни—4,1 миллиард рубльге; саналга техниказының херекселдерин болгаш оларга артык кезектерни—2,8 миллион рубльге; автомобильдерни—2088 муң кезекти, ооң иштинде чүъктүүн—734 муң кезекти, чиик машиналарны—1280 муң кезекти; тракторларны—569 муң кезекти; мал ажылынга болгаш мал чемнери бүдүреринге ажыглаар машиналарны—1,8 миллиард рубльге; кодээ ажыл-агый машиналарын (мал ажылынга болгаш мал чеми бүдүреринге ажыглаар машиналарны санаваска)—2,3 миллиард рубльге; саазынны—5,5 миллион тоннаны; цементини—127 миллион тоннаны бүдүрген.

1977 чылда хөвең-саазын пөстерни 6,8 миллиард дөрбелчин метрни, дүктен кылган пөстерни 0,8 миллиард дөрбелчин метрни, хендирден кылган пөстерни—0,8 миллиард дөрбелчин метрни, торгу пөстерни 1,6 миллиард дөрбелчин метрни бүдүрген; даараан кылыгларны—20,6 миллиард рубльге; хөм идиктерни—735 миллион эжешти; саржагны—1,4 миллион тоннаны; үнүш үзүн—2,9 миллион тоннаны; кондитер кылыгларны—3,5 миллион тоннаны; фарфор шаажаң болгаш дой довурактан кылган саваны—1067 миллион кезекти; радиоприемниктерни болгаш радиолаларны—8,7 миллион кезекти; телевизорларны—7,1 миллион кезекти, ооң иштинде өңнүг көргүзүглерлиг программаны хүлээп алыр телевизорларны—1,1 миллион кезекти; соодукчуларны — 5,8 миллион кезекти; мотоциклдерни болгаш мотороллерлерни—1089 муң кезекти; мебельди—4,6 миллиард рубльге бүдүрүп үндүрген.

Өңнүг болгаш ховар металлдарны, нефтехимияның продуктуларын, нефть болбаазырадып кылырының продуктуларын болгаш продукцияның өске-даа хевирлерин бүдүрүп үндүрери өскен.

Казып тывар ажыктыг эң чугула байлактарның шинчилеттинген курлавырлары өскен.

Үлетпүрнүң ажылының түңнелдери ниитизи-биле эки болган-даа болза, чамдык бүдүрүлге каттыжыышкыннары болгаш бүдүрүлгелер продукцияны сайгарар, ону чогуур ассортиментиге бүдүрүп үндүрер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер, мөөңнээшкинни, материалдыг курлавырны камнап алырының талазы-биле онаалдаларны күүсетпээн. Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның чогуур шынарын чамдыкта хандырбас, бараалдар садар талазы-биле хүлээлгелерни үрээр таварылгалар бар. Кара металлдарның прокадын, минералдыг чемишчидилгелерни, чүък сөөртүр вагоннарны, тудуг ыяжын, цементини, пөстү, соодукчуларны, эътти болгаш продуктуларның өске чамдык хевирлерин бүдүрер талазы-биле план чедир күүсеттинмээн. Ажыглалда чаа киирген объектилерде продукцияны бүдүрүп үндүрер, бот-үне, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле төлевилеттинген көргүзүглерни оожум шиңгээдип ап турар. Эртемниң болгаш техниканың хөгжүлдезиниң планныг онаалдаларын чамдык министерстволар чедир күүсетпээн.

Агаар-бойдустуң нарын байдалдарында кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери 1977 чылда кодээ ажыл-агый продукциязының хемчээлин улгаттырарын чедип алган. 1976 чылдың хемчээли-биле деңнээрге ол 3,5 миллиард рубльге көвүдээн.

92 миллион тонна кызылтасты, 11 миллион тонна кукуруза тараазын, 2,2 миллион тонна ристи ажаап алган. Чуртка хөвеңниң рекордтуг дүжүдүн алган.

Ажыл-агыйларның бүгү категорияларынга мал ажылының продуктуларын күрүнеге сатканы мындыг: малды болгаш кушту диригде деңзизинге—16,3 миллион тоннаны, соккан деңзизинге—10,3 миллион тоннаны саткан; сүттү—60,8 миллион тоннаны; 36,8 миллиард чуурганы садып алган.

Колхозтарның ниити орулгазы 24,4 миллиард рубль болган болгаш чыл дургузунда 7 хуу өскен.

Ажылдарның бүгү комплекизинге кодээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге капитал салыышкыннар 32,9 миллиард рубль, ооң иштинде күрүнениң—21,9 миллиард рубль болгаш колхозтарның — 11 миллиард рубль болган.

Техниканың эң чугула хевирлерин кодээ ажыл-агыйга садарының планы күүсеттинген. 1977 чылда кодээ ажыл-агый 77 миллион тонна минералдыг чемишчидилгелерни, азы 1976 чылда турганындан 2 миллион тоннаны хөйнү, 2,8 миллион тонна мал чеминиң химиктиг немелделерин азы 53 муң тоннаны хөйнү алган.

Арга-арыгны катап өстүрериниң ажылдарын 2,3 миллион гектар черге чоруткан.

Транспорттуң бүгү хевирлериниң чүък саарылгазы 5,6 триллион тонна-километр болган болгаш эрткен чылдыынга деңнээрге 3,7 хуу өскен. Пассажирлер аргыштырары 803 миллиард пассажир-километрге четкен болгаш 2,9 хуу өскен.

Ооң-биле кады транспорттуң ажылында четпестер бар болган. Чүъктерниң чамдык хевирлериниң сөөртүлгезин долу эвес хандырган.

Эрткен чылда күрүнениң үлетпүрүнүң 250 чаа улуг бүдүрүлгелерин, хөй санныг чуртталга бажыңнарын, школаларны, эмнелгелерни, школа назыны четпээннерниң албан черлерин, культура-амыдыралдың өске-даа объектилерин туткан деп, ССРЭ-ниң ТСЭ-ниң дыңнадыында оон ыңай айыткан. Ажылдап турар бүдүрүлгелерни болгаш цехтерни чаарткан болгаш калбарткан.

Кодээ ажыл-агыйга чаартылганың болгаш чаа тудугнуң күсели-биле 4 миллион инек, 2,5 миллион хаван болгаш 4,2 миллион хой кирер мал кажааларын, механизастаттынган фермаларны болгаш комплекстерни ажыглалга киирген.

Суггаттыг 860 муң гектар черни, ооң иштинде суггаттыг 300 муң гектар сиген кезер черлерни болгаш одарларны ажыглалга киирген.

Акшаландырыышкынның бүгү үнер дөстеринден улус ажыл-агыйынга капитал салыышкыны 122 миллиард рубль болган болгаш 1976 чылга деңнээрге 3 хуу өскен.

Тудугга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 3,1 хуу өскен. Ооң ачызы-биле тудуг-монтаж ажылдарының хемчээлиниң бүгү немелде өзүлдезин алган.

Тудуг-монтаж ажылдарында бүгү бригадаларның үштүң бир хире кезии бригаданың керээлиг ажылдаарының аргазы-биле ажылдаан.

Тудугнуң техниктиг деңнелин улам ыңай бедидер талазы-биле ажылды эрткен чылын уламчылаан. 1976 чылга деңнээрге долузу-биле эптеп кылыр тудугнуң хемчээли 8 хуу өскен, чаа серияның үлегерлиг төлевилелдери-биле улуг панельден бажыңнарны тудары 24 хуу өскен. Ажыктыг конструкцияларны, материалдарны болгаш технологтуг чорудулгаларны шиңгээдири калбарган.

Ынчалза-даа капитал тудугда улуг четпестер бар болган. Элээн каш бүдүрүлгеге күчүлерин ажыглалга чогуур үезинде киирерин хандырбаан, акша-хөреңгини быдарадыр чорукту болдуруп турган, доозулбаан тудугнуң хемчээли улгаткан. Хөй санныг тудуг-монтаж организациялары керээлиг ажылдарның, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң болгаш орулганың өзүлдезиниң планнарын күүсетпээн.

Улус ажыл-агыйында ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның чылда ортумак саны 106,4 миллион кижи болуп, чыл дургузунда 2,1 миллион кижи немей өскен; колхозтарның ниити ажыл-агыйында ажылдап турар колхозчуларның саны 14,7 миллион кижи болган. Мурнуку чылдар-биле бир дөмей, ажыл кылып шыдаар чурттакчы чоннуң долу ажылдыг болурун хандырган; чурттуң чамдык районнарынга ажылчын күжү чедишпес болган.

Чурттакчы чоннуң кижи санынга онааштыр боттуг орулга 3,5 хуу өскен. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның айда ортумак шалыңы 1976 чылда 151 рубль турган болза, 1977 чылда 155 рубль болган. Хереглелдиң ниитилел фондуларындан төлелгелер болгаш чиигелделер-биле немештир ажыл төлевири 206 рубль турганындан 212 рубль чедир өскен.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларында ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның айда шалыңының эң куду деңнелин 70 рубль чедир өстүрери 1977 чылда бүгү черлерде доозулган.

Колхозчуларның күш-ажыл төлевири 4,3 хуу өскен.

Хереглелдиң ниитилел фондуларындан чурттакчы чоннуң алган төлевирлери болгаш чиигелделери 99,5 миллиард рубль болган болгаш чыл дургузунда 4,5 миллиард рубльге өскен.

Улус ажыл-агыйының чамдык адырларында ажылдакчыларның чамдык кезектеринге пенсия хандырылгазының талазы-биле немелде чиигелделерни киирген.

Күрүнениң иштики чээлилериниң облигацияларының өртээн эгидерин уламчылаан. Ажаалда кассаларында чурттакчы чоннуң салыышкыннары 13,7 миллиард рубль өскен.

Күрүнениң болгаш кооперация садыының үүрмектеп садар бараан саарылгазы 229,1 миллиард рубль болган болгаш 1976 чылга деңнээрге 9,7 миллиард рубль өскен. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының чыл планын 100,5 хуу күүсеткен. Бараан саарылгазының өзүлдези турбуже, чурттакчы чоннуң чамдык бараалдарга хереглелин ам-даа четче хандырбаан.

Чурттакчы чонга көргүзүп турар амыдырал хандырылгазының хемчээли 6 хуу өскен, ооң иштинде кодээ черлерде 3 хуу өскен. Амыдырал хандырылгазының хемчээлиниң планын ажыр күүсеткен.

Чурттуң экономиказының улам ыңай көдүрлүүшкүнү, үүрмектеп садар бараан саарылгазының болгаш чурттакчы чонга көргүзүп турар ачы-дуза чедирериниң өзүлдези акша саарылгазының доктаамал быжыг чоруун хандырган.

Акшаландырыышкынның бүгү үнер дөстериниң күсели-биле 110 миллион дөрбелчин метр чуртталга шөлүн туткан, азы чаагайжыттынган 2,2 миллион квартираларны туткан. Ол чорук барык 11 миллион совет хамаатыларга чуртталга байдалын экижидер арганы берген. Барык 1,5 миллион өөреникчилер өөренир ниити билиг школаларын, школа назыны четпээннерниң 580 муң уруглар турар албан черлерин, 65 муң орунналыг эмнелгелерни, ээлчегде 122 муң кижи хүлээп алыр поликлиникаларны, культура-амыдырал хандырылгазының өске-даа объектилерин ажыглалга киирген. Ынчалза-даа чамдык эвилелдешкен республикалар, министерстволар болгаш ведомстволар чуртталга бажыңнарының болгаш культура-амыдырал тудугларының планнарын чедир күүсетпээн.

Улус өөредилгези, эртем болгаш культура улам ыңай хөгжээн.

1978 чылдың январь 1-де Совет Эвилелиниң чурттакчы чонунуң саны 260 миллион кижи болган.

(СЭТА).

Монгуш Сандыевич Чаш-оолдуң малдап турар хойлары төрүп эгелээн. Хоочун малчын кадайы Уйнук Түлүшовна-биле кады ам безин чеден ажыг хураганнарны менди алган. Малчыннарда 425 хой бар. Хойжу өг-бүле төрүүр хой бүрүзүнден хураган алыр дээш ажылдап турар. Ону чедип алырынга таарымчалыг байдалдар ол малчыннарда бар. Малга четчир чем-даа бар, кажаа-хораа-даа эки белеткеттинген.

Ленин орденниң эдилекчизи, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң хоочун малчыны СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын улуг өөрүшкү-биле хүлээп көрген, бодунга алган социалистиг хүлээлгезин ылап-ла күүседир дээрзин база катап бадыткап турар.

ЧУРУКТА: М. С. Чаш-оол өөнүң ишти Уйнук-биле кады баштайгы алган хураганнарын көрүп турары.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ФЕВРАЛЬДЫЫНЧЕ КИРИПКЕН

«Росводпром» каттыжыышкынның демир-бетон кылыглар заводунуң коллективи эрткен юбилейлиг чылда бедик күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип алган. Ооң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары 1977 чылдың планнарын октябрь 25-те күүсеткеш, чыл төнчүзүнге чедир чылда демир-бетон кылыгларны 66 муң рубльге бүдүрүп, пландан ажыр 189 муң рубльдиң продукциязын сайгарган, онгу беш чылдың үшкү чылын идегелдиг күш-ажылчы базымнар-биле эгелээн.

Календарьда январь ам-даа төнмээн. Ынчалза-даа «Росводпром» каттыжыышкынның демир-бетон кылыглар заводунуң чамдык бригадалары бо айның планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүсеткеннер. Ол күш-ажылчы тиилелгени чедип алган коллективтерге Виктор Алтуховтуң, Николай Бояриновтуң, Виктор Тагбаның бригадалары хамааржыр. Бо коллективтер январьның планнарын дараалаштыр 108, 105, 104,5 хуу күүсеткилээш, бо хүннерде февральдың үлүүнде ажылдап эгелей бергеннер.

— Бистиң бригаданың ажылчыннары «1978 чылдың планын доңдур болгаш ажыр күүседир база бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш демиселди күштелдирери-биле социалистиг чарышты калбартыр дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазы-биле танышкаш, улам сорук кириишкинниг ажылдап эгелээн—деп, бригадир, Кызыл хоорай Совединиң депутаты, аныяк коммунист Виктор Тагба чугаалады. —Ол чугула документиге сорук кирген ажылчыннар бүдүрүлге хуралынга савал бергилээш, онгу беш чылдың үшкү чылының планныг онаалдазын октябрь 7-де, ССРЭ-ниң чаа Конституциязының бир чыл болган оюнда күүседир деп бедиткен социалистиг хүлээлгени алганнар. Сөглээн сөзүвүске ээ болурунуң бүгү-ле аргалары бисте бар.

Аныяк бригадирниң удурткан коллективиниң хүлээлгези мындыг. В. Алтуховтуң, Н. Бояринов оларның бригадалары база чылды шалыпчы темп-биле доозуп, планныг онаалдаларны хуусаа бетинде күүседир сорулганы салганнар. Мурнакчы коллективтерниң кежигүннери Олег Никонов, Владимир Шарахудтинов, Анатолий Ярошин олар социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

(Бистиң корр.).

АГИТКВАРТИРА—КИЖИЗИДИЛГЕНИҢ ТӨВҮ

Херээженнер ортузунга кижизидилге ажылын оларның чөвүлелдери боттарының активчилеринге даянгаш, суурларның кварталдарында, сүт-бараан фермаларында 180 ажыг агитквартираны дамчыштыр чорудуп турар. Агитквартираларда кижизидилге ажылының янзы-бүрү хевирлерин ажыглавышаан, чурттакчы чон ортузунга организакчы база политмассалыг ажылдарны калбартып турар.

Херээжен чонну коммунистиг аажы-чаңга база мөзү-шынарга кижизидеринге, оларның политиктиг билиин, культуразын бедидеринге черлерде эртип турар темалыг кежээлер, диспуттар болгаш политөөредилгелер, номчулга конференциялары, лекциялар, беседалар чугула черни ээлеп турар.

Сөөлгү чылдарда бистиң районда херээжен чоннуң политиктиг деңнелин, амыдыралының культуразын бедидер, ажыл-агыйга болгаш культура тургузуушкунунга, хөй-нииити ажылынга оларның киржилгезин идепкейжидер дээш шудургу ажылдап турар мурнакчы ажылдыг херээженнер чөвүлелдери эвээш эвес. Оларның бирээзинге Теве-Хая суурда Сат Севээн даргалаан херээженнер чөвүлелин хамаарыштырып болур. Кижизидилгелиг болгаш организастыг ажылдың ында эки чорып турары-биле совхоз бүдүрүлгезинге база хөй-нииттиниң амыдыралынга херээженнерниң киржилгези экижээн, ниитиниң корум-чурумун үрээр чорук-биле демиселге оларның киржилгези идепкейжээн.

Чөвүлел бодунуң ажылын партия, совет болгаш профэвилел организациялары-биле холбаалыг чорудуп, агитквартираларны дамчыштыр кижизидилге темаларынга диспуттарны, номчулга конференцияларын, кежээлерни эрттирери чаңчыл апарган. Неделя бүрүзүнде дыштаныылга хүннеринге ында клуб чоннуң культурлуг дыштаныылгазының ёзулуг одаа болу берген. Агитквартиралар аңаа массалыг ажылды график-план ёзугаар чорудуп, концерттерни, кежээлерни, өске-даа хевирниң массалыг хемчеглерин эрттирип турар.

Чижээ, ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин чугаалажып турар үеде «Мен Совет Эвилелиниң хамаатызы мен», Улуг Октябрьның 60 чылынга тураскааткан «Октябрь болгаш кижи», «Дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарның оруу-биле», «Октябрь — аас-кежиктиң, чырыткылыг чаа амыдыралдың чадакчызы» болгаш өске-даа кежээлерни, диспуттарны бедик утка-шынарлыг эрттирген. 1977 чылды үдээриниң, чаа 1978 чылды уткуурунуң кежээзинге херээженнер идепкейлиг киришкен.

Чыраа-Бажы, Ак-Даш, Шеми суурларда херээженнер чөвүлелдериниң (даргалары Т. Куулар, Ш. Чаймаа, У. Доржу) чорудуп турар политмассалыг ажылдарының идейлиг деңнели болгаш чоңга кижизидикчи салдары шору. Ол ышкаш Баян-Тала, Хайыракан, Алдан-Маадыр суурларның агитквартираларында массалыг, организастыг ажылдар багай эвес тургустунган. Ында херээженнер чөвүлелдери кижилерниң тус-тузу-биле ажылды доктаамал чорудуп турар.

Совхозтарда партия организациялары болгаш ол черлерде көдээ Советтерниң күүскомнары херээжен ишчилерниң политиктиг билиин бедидери-биле чөвүлелдерниң ажылдарынга хүн бүрү практиктиг дузаны көргүзүп турар. Агитквартираларда политөөредилге организастыг чорууп турар. Оларда школа башкылары болгаш өске-даа специалистер агитатор-пропагандист болуп ажылдап, СЭКП ТК-ның октябрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязының материалдарын, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң чаа Конституциязын херээжен чонга өөредип, таныштырарын дооскан. Агитквартираларда өөредилге ай санында бир-ийи удаа эртип турар. Ол өөредилгеде ниитизи-биле 3450 хире кижи хаара туттунган. Оон аңгыда партияның база комсомолдуң политчырыдыышкынында 852, коммунистиг күш-ажыл школаларында 267 кижи өөренип турар.

Херээженнерниң тускай өөредилгелеринде Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга тураскааткан СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң каттышкан байырлыг хуралынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң илеткелин болгаш байырлыг хуралдың материалдарын, СЭКП ТК-ның декабрь (1977 чыл) Пленумунуң, ССРЭ-ниң база РСФСР-ниң Дээди Советтериниң ээлчеглиг сессияларының документилерин өөренирин үргүлчүлевишаан.

Кварталдар аайы-биле чорүп турар өөредилгениң бедик идейлиг деңнелге эрттирип, ону практиктиг ажыл-херектер-биле сырый холбаштырып турар идепкейлиг пропагандистер районда хөй. Олардан Бора-Тайгада Анзат Ооржак, Алдан-Маадырда Вера Ооржак, Чыргакыда Сенденмаа Алдын-Херел, Хайыраканда Майнак-Кара Ховалыг, Чыраа-Бажында Демчик Демир-оол болгаш оон-даа өскелерни хамаарыштырып болур. Хайыракан, Теве-Хая, Шеми, Бора-Тайга, Баян-Тала суурларда өөредилге организастыг чорүп, кичээлдер үзүктелиишкин чокка, шынарлыг эртип турар.

Херээжен чон ортузунга политиктиг өөредилгениң болгаш кижизидилге ажылдарының өске-даа хевирлериниң чорудулгазында эки талалар-биле чергелештир четпестер бар.

Чамдык партия организациялары болгаш херээженнер чөвүлелдери агитквартираларны кижизидилге ажылының ёзулуг төвү кылдыр ажыглавайн турар. «Чыраа-Бажы» совхозтуң Хорум-Даг, Карл Маркс аттыг совхозтуң Ийме, «Сүт-Хөлдүң» Суг-Аксы, Кызыл-Тайга, «Искраның» Бажың-Алаак суурларында агитквартираларда политкижизидилгелиг ажылдар доктаамал эвес, үзүктелиишкинниг чорүп турар. Чижээ, Ийме суурнуң № 10, № 2 агитквартираларынга (удуртукчулары О. Сендин, О. Оюмаа) кичээлдерни доктаамал чорудуп, чурттакчылар-биле темалыг кежээлерни, хуралдарны эрттирип турда, өске черлерде оларда организастыг болгаш массалыг ажылдар ында-хаая, а чамдыктарында шуут чорувайн турар. Хорум-Даг, Суг-Аксы суурлардан болгаш өске-даа черлерден ындыг чижектерни база көргүзүп болур.

Ажыл-агыйларда парткомнар, партия эге организациялары кижизидилге ажылының бир чугула төвү — агитквартираларда өөредилгени организастааныңче, өске-даа база политмассалыг хемчеглерни чорудуп турарыңче кичээнгейни салыры эргежок чугула. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң (1977 ч.) шиитпирлерин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сески сессияларының документилерин, ТК-ның Пленумнарынга болгаш СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Улуг Октябрьның 60 чылынга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң ханы утказыг, төөгүлүг илеткелдерин база чугааларын, 1978 чылда социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын херээжен чон ортузунга пропагандалаарын калбартыр дээш херээженнер чөвүлелдериниң ажылынга тодаргай дузаны көргүзери эргежок чугула.

Агитквартираларда ажылдарны моон соңгаар-даа бедик деңнелге тургузуп, оларны кижизидилге ажылдарының ёзулуг төвү болдуруп, оон-биле кады херээжен чонну клубтарга, культура бажыңнарынга, кызыл-булуңнарга чоруттунуп турар бүгү ажылга идепкейлиг киириштирер дээш херээженнер чөвүлелдери партия организацияларының удуртулгазы-биле дээштиг хемчеглерни алыр ужурлуг.

В. КИЛЧЕҢ,

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи.

Бай-Тайгада Ээр-Хавак сүт-бараан фермазының комсомолчу-аныяктар бригадазының кежигүнү Лида Моңгуш база-ла мурнакчы саанчы. Ол эрткен чылын бодунга быжыглаан инектерниң бирээзинден-не 1600 килограмм сүттү сагган.

А. МОНГУШТУҢ фотозу.

АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГАНЫҢ ЧАА ПРОГРАММАЗЫ

Идеология ажылдакчыларынга беш чылдың үшкү чылында улуг болгаш харыысалгалыг сорулгалар онаажып турар. СЭКП ТК-ның декабрь (1977 ч.) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сески сессиязының шиитпирлерин, эш Л. И. Брежневтиң Пленумга чугаазында айыттынган чүүлдерни база түңнелдерни олар совет кижи бүрүзүнге чедирер ужурлуг. Ол ышкаш СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның социалистиг чарышты улам калбартыр дугайында Чагаазы-биле холбаштыр калбак темалар тургустунган. Ажылчыннар коллективтеринде болгаш ажылчы чоннарның чурттап-даа турар черлеринге ССРЭ-ниң чаа Конституциязының дугайында беседаларны база кылып турар. Бо бүгүнүң дугайында СЭТА-ның корреспондентилериниң дыңнадып турары болза:

● **МОСКВА.** Найысылалдың үш чүс муң ажыг пропагандистери, агитаторлары болгаш политинформаторлары боттарының кол-ла кичээңгейин партия Төп Комитединиң декабрь (1977 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын, беш чылдың үшкү чылында москвачыларның социалистиг хүлээлгелерин күш-ажылчы коллективтерге пропагандалап, тайылбырлаарынче угландырып турарлар. СЭКП-ниң МХК-зының болгаш МК-зының Политиктиг чырыдыышкын бажыңы идеология ажылының активинге улуг дузаны көргүзүп турар.

Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге системазының семинарларының удуртукчулары, агитаторлар, политинформаторлар партияның эң чугула документилерин тайылбырлаарының талазы-биле тодаргай сүмелерни ап турарлар.

Москваның пропагандистери дыңнакчыларының хууда чыл пландарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин үндезилеп, тургузарынга дузалап, ажылдаар чер бүрүзүнге бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидериниң, бедик организастыг болгаш сагылга-чурумнуг болурунуң, чиг-эътти база материалдарны камнаарының айтырыгларынче онза кичээңгей салып турарлар.

Кичээлдер болгаш беседалар үезинде дыка хөй үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажыл-ишчилери бедик хүлээлгелерни ап турар.

● **ТАЛЛИН.** Радиоэлектроннуг техниканың бүдүрүлге каттыжыышкынының радиозолуну СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазынга холбаштыр «Шынарның арны» деп дамчыдылганы кылган. «Эстония 008-Стерео» дээр радиолапы кылып үндүрүп турар технологтуг шугумга болган рейд-хыналдаларның киржикчилери микрофонга чүве чугаалааннар. Хереглекчилер ол радиолапы мактап-даа турар болза, ону кылып турар коллектив күрүнениң Шынар демдээн аңаа тывысырып чедип алыр дээш, ону ам-даа экижидеринче чүткүп турар.

Эстонияның найысылалының бүдүрүлге черлериниң радиобелдирлери шуптузу социалистиг чарышты калбартыр дугайында Чагаага холбаштыр радио дамчыдылгазын кылган.

● **ОРДЖОНИКИДЗЕ.** Партияның Соңгу-Осетия обкому районнар төптеринче, ырак узак дагларда суурларже болгаш аалдарже пропагандистерниң сес бөлүүн чорутткан. Активчилер ажылчы чоннарга лекцияларны болгаш илеткелдерни кылыр, партия комитеттеринге практиктиг дузаны көргүзерлер. Оларның чугаалары ол автономнуг республиканың күш-ажылчы коллективтериниң боттуг ажыл-херектери болгаш пландары-биле сырый холбаалыг боор турар.

● **ПАЛАНА. (Коряк автономнуг округ).** Горький аттыг колхозтуң балыкчылары Беринг далайның мугулдурларының бирээзинге дош адаандан балык тудуп турда, «Северянка» дээр агиткультбригада вертолёттуг ужуп чеде берген. Партияның болгаш чазактың эң чугула документилериниң дугайында, чурттуң амыдыралында болгаш даштыкыда-даа сөөлгү болуушкуннарның дугайында беседаны балыкчылар дыка сонуурган дыңнааннар.

Көдээ черлерниң болгаш районнарның-даа культура бажыңнарының агиткультбригадалары ажылдың янзы-бүрү хевирлерин ажыглап турар. Оларның арызында «Чугаалаар чагаалар» база бар. Ол дээрге, күш-ажылдың мурнакчыларының, ажыл-агый удуртукчуларының чугааларыдыр.

БЕЛЕН УТКУУР

Эрткен юбилейлиг чылды «Тээли» совхозтуң механизаторлары багай эвес түңнелдиг дооскан. Тараа культураларының гектар чер бүрүзүнден барык-ла 7 центнер хире дүжүттү алган. Нииттиниң малынга четчир саңныг чемнерни белеткээн. Чаа чылда чаагай дүжүттү алырының үндезинин механизаторлар эрткен чылын-на салып эгелээн.

Тараа культураларының 920 тонна үрезинин тускайлап ургаан болгаш ону чажар шынарынга чедир арыглап белеткээн. Ам чүгле үрезинниң хораннаары арткан. Ол үрезин совхозтуң бо чылгы хереглелинге бүрүн четчир.

Шөлдерниң үнүш-дүжүткүрүн бедидеринге органиктиг чемишчидилге улуг рольдуг. Ону барымдаалааш, шөлдерже өдек сөөртүп төгеринге чогуур кичээнгейни салып турар бис. Совхоз 4 муң тонна өдекти сөөртүр планныг, ам херек кырында 3 муң ажыг тоннаны сөөртекен азы 80 хуу күүсеттинген. Шөлдерже өдек сөөртүрү үргүлчүлеп турар. Бо чугула ажылды трактористер Олаң Эрес-оол, Валерий Айыр-Санаа, Чудуп Серекей олар эрес-шудургу чорудуп, үнүт нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Чемишчидилге дажыглаарын совхозтуң Найырал салбырының агроному Моңгуш Танов, бригадир Сергей Амырбит эки организастаан.

Часкы хову ажылдарын чогуур үезинде, бедик агротехниктиг деңнелге эрттиреринге эң чугула чүве болза техниканың аңаа бүрүн белени, ынаныштыг, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаары болур. Ынчангаш бо хүннерде совхозтуң механизаторлары техника септелгезин хайгыышкынныг чорудуп турар. Септелге ажылдарын дуржулгалыг механик Федор Дөңгүр-Ак мергежилдиг удуртуп турар. Совхозтуң бо чылын тараа чаштырар ужурлуг 4911 га шөлүнүң колдуг хой нуруузун чазын удур аңдарар болганда, тракторларны чогуур өйүнде, бедик шынарлыг кылдыр септеп белеткеп алыры эргежок чугула. Ону механизатор бүрүзү медерер билип, улуг кужениишкин-биле ажылдап, септелгениң шынарынче онза кичээнгейни салып турар.

Амгы үеде техника септелгезинде 15 кижи 3 звено болуп алган ажылдап турар. Септезе чогуур 28 тракторнуң 15-ки, 8 сеялка, 9 андазын, 110 илиир бөгүнге чедир септеттинген. Техника септелгезинде механизаторлар Сенги-Доржу Соян-оол, Чүлдүк Каадыр, Борис Иргит олар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип, машиналарны эки шынарлыг септеп турар.

Бо хүннерде септекчилерниң ортузунда социалистиг чарыш калбарган. Социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазы совхозтуң механизаторларын улам-на сорук кииргени. Олар ук Чагаага харыы кылдыр техника септелгезин кыска хуусаада шынарлыг доозарын шиитпирлээн.

Септелгени үзүктелиишкин чокка дүрген чорударынга шаптыктап турар, механизаторларның боттарындан хамаарышпас чылдагааннар база бар. Ылангыя «ДТ-75М» тракторларының моторунуң үлекчи шестернялары, редуктор өзээ, чөленгииш катоктар, суг насозу дээн ышкаш ындыг чугула артык кезектер совхозтуң мастерскаязында чок. «Сельхозтехниканың» Чадаана болгаш Кызыл-Мажалык каттыжыышкыннары ол артык кезектер-биле ажыл-агыйларны хандырып шыдавайн турар. Оон уржуу-биле септелге ажылы үзүктелип, септекчилер чамдыкта аңаа турар ужурга таваржып турар. Ажыл-агыйларны эргежок чугула артык кезектер-биле чедиштир хандырар дугайында айтырыгны «Сельхозтехниканың» республика каттыжыышкыны болгаш өске-даа хамаарышкан организациялар дарый шиитпирлээзе чогуур.

Д. ХИРВАА,

«Тээли» совхозтуң кол агроному.

МАКТАЛДЫГ САДЫГЖЫ

Фая Торлук школачы чылдарында-ла садыгжы мергежилди чедип алырын күзеп чораан. 1967 чылдың эгези. Тоора-Хемниң аъш-чем магазининге ажылчын хереглеттинип турарын билип алгаш, райпо баштаар черниниң даргазынга баргаш, аңаа хүлээп алырын Фая дилээн. Ол хүнден эгелээш, Ф. Торлуктуң амыдырал-чуртталгазы садыг ажылы-биле бызыг холбаалыг апарган. Садыгжы болур чүткүлдүг аныяк кыс кады ажылдап турган садыгжызының ажылын көрүп, садыглаарының аргазын чоорту шиңгээдип ап турган. Ийи хире чыл эрткен соонда Ф. Торлук ол-ла магазинге садыгжылап эгелээн. Ооң күзели шак ынчаар боттанган.

Оон бээр он ажыг чыл эрткен. Бо үениң дургузунда Ф. Торлук садыгжының чымыштыг ажылынга чаңчыгып, садыглаарының чаа арга-хевирлерин шиңгээдип ап, арга-дуржулгалыг садыгжыларның бирээзинде санадып турар.

Ам бо хүннерде «Тоора-Хем» совхозтуң төвүнде үлетпүр бараанннар магазининде ажылдап турар. Магазинге кирип келирге, ооң иштиниң арыг-силиги, бараанннарны чурум-чыскаалдыг делгеп салганы кижиниң кичээнгейин дораан-на хаара туда бээр. Бараанннарның ассортиментизи магазинде байлак. Ындыг болбас арга чок. Ф. Торлук садып алыкчыларның бараанга негелде-хереглелин хандырар дээш товароведтерге чагыгларны киирип, олар-биле доктаамал харылзажып турар. Шак ындыг кызымак ажылы-биле садыгжы садып алыкчыларның чагыгларының күүселдезин доктаамал чедип ап турар. Магазинге келген кижилерге дыннангыр, ажылынга кызымак садыгжыны совхозтуң ажыл-ишчилери хүндүлеп, мактап чугаалажыр.

Ф. Торлук ай, квартал санында бараан саарылгазының планын, бодунга алган хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип турар. Ынчангаш бүгү талалыг эки көргүзүглери-биле магазиннер арызында калбарган социалистиг чарышка ол каш удаа тиилекчи болуп үнген. Эрткен юбилейлиг чылда ол база багай эвес көргүзүглерлиг ажылдаан. Ол ам бо хүннерде онгу беш чылдың үшкү чылында алган хүлээлгезин чедиишкинниг күүседир дээш чүткүлдүг ажылдап турар.

Тожу райпозунуң баштаар чери Ф. Торлуктуң эки ажылын үнелеп, каш-даа шаңнап-мактап келген.

А. ДОРЖУ.

КАЗАХ ССР. Карагандадан хөмүр-дашты казып эгелээнинден бээр бир миллиард тонна оттулар чүүлдү казып тыпкан. «Северная» шахтага ону чедип алган. «Караганда уголь» каттыжыышкынының эң-не сураглыг шахтёрлары миллиард тонна хөмүр-дашты казарынга киришкеннер.

Есть Карагандинский МИЛЛИАРД т. угля!

ЧУРУКТА: миллиард тонна хөмүр-дашты казарының киржикчилери «Северная» шахтаның В. Богданов (ортузунда) удурткан бригаданың кежигүннери.

В. ПЕТУХОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Черниң кежиин четтирер дизе

АЖЫГЛАП БОЛУР

«Барлык» совхозтуң девискээринде бугаларны, арыктарны аштап тургаш, Адыр-Мажалыктан Биживтиг-Хая чедир 1,5 муң гектар хире черни ажыглап болур. Чаа-Барлык, Сарыг-Доп ынчаар суггарып болур черлер база хөй.

Чаңгыс чижек. Бистиң звеновус эрткен чылын Адыр-Мажалык шөлүн суггарып турган, 60 гектардан 66 тонна чиңге-тарааны, 40 гектардан 46 тонна кызыл-тасты, 70 гектардан 125 тонна тарымал сигенни алдывыс. А совхозтуң ниитизи-биле тараа культураларындан алган дүжүдү чүгле 4,5 центнер азы ийи ажыг катап эвээш болган.

Хөндөлеңде, Алаш хемниң унунда суггарган, эки дүжүт ап болур черлер хөй. Ынчангаш суггарылга системаларының эргелелиниң дузазы-биле чогуур ажылдарны кылып тургаш, эргиде ажыглап турган, ол черлерни катап ажыглаары бистиң совхозтуң дирекциязындан негеттинип турар.

М. ДЫЛАЙ,
суггатчы.

ЭВЭЭШ-ДАА БОЛЗА

«Алдан-Маадыр» совхозтуң Бора-Тайга салбырының чыл бүрүде тараа тарыыр, сиген кезер черлери үрелип бар чыдар. Ылангыя бок үнүштер, хаак, хараган көвүдээн. Буга-сумуннар дуглалып келген. Ол черлерни аштап арыглавастаан.

Оон аңгыда эрги бугаларының шаңнарының изи безин читпээн, ам-даа эки дүжүт ап болур черлерде чүнү-даа тарывастаан.

М. СЕГБЕ.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

● **УКРАИНА:** каттыжыышкынның «эртем» цеги «Новокраматорскиниң машина кылыр заводунуң» бүдүрүлге каттыжыышкынында «эртем» цеги тургустунган: ында эртем-шинчилел, төлевилел-конструктор болгаш технологтуг институт тургустунгаш, ажылдап эгелээн. Дуржулга ажылдарын кылыры-биле эртемденнерге болгаш инженерлерге улуг цехти, дыка хөй бүдүрүлге күчүлерин хүлээдип берген.

— Бистиң бүдүрүлге чери индустрияның дыка хөй адырларында техниктиг депшилгени көргүзүп турар дериг-херекселдерни кылып үндүрүп турар — деп, каттыжыышкынның чиңгине директору Е. Мацегора чугаалаан. — Эң ылангыя даг-руда болгаш металлургия үлетпүрлеринге ол хамааржыр. Беш чылдың үшкү чылында бистиң кылып турарывыс прокат болгаш даг-руда дериг-херекселдериниң ажыктыг чоруу 20-30 хуу улгадыр. Боду шимчээр экскаваторларның, руда үүрмектээр дээрбелерниң күчү-шыдалы база улгадыр.

● **УЗБЕКИСТАН. САДТАР АРАЗЫНДА ЗАВОДТАР** Ташкент чоогунда Кибрай суурда садтарның арызында туткан консерва заводу баштайгы продукциязын кылып үндүрген. Ол бүдүрүлге чери чүгле кат-чимис болгаш ногаалар сыскындыларын, томат пасталарын кылырынга таарыштыр тургустунган. Ооң автоматтыг шугумнарының күжү — чыл санында-ла 50 миллион банка консерва болур.

Оон-биле катай ам «Узплодоовощвинпром» чер-үлетпүр каттыжыышкынында 11 консерва заводу бар апарган. Беш чыл эгезинден бээр бо адыр дыка хөгжээн. Оон районнарда салбырлары база-ла улуг-улуг бүдүрүлге черлерин ажыдып, оларда тускай совхозтарны быжыглагылаан. 1978 чылда Ташкент, Самарканд, Фергана областарының ногаа ажылдыг девискээрлеринге ам-даа беш салбырларны тургузар.

Бүдүрүлге черлери бедик бүдүрүкчүлүг механизмнерни ап турар. Бо чылын каттыжыышкын ниитизи-биле эрткен чылдыындан 54 миллион хөй — 570 миллион банка консерваны кылып үндүрер деп турар.

(СЭТА-ның корр.).

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕ

Чөөн-Хемчик районнуң «Алдан-Маадыр» совхозунуң Шат деп черде хойжу бригадазының чамдык коданнарының кышкы турлагларынга чедип, малчыннарның ажыл-ижи, амыдырал байдалы-биле таныштывыс. Ында шээр мал коданнарының кышкы ажаалдазы таарымчалыг, нииттиниң малын кыштаан хүр ажырып, ооң чаш төлүн сол-менди доруктурар дээш малчыннар тура-соруктуг ажылдап турар болду.

Чиңге-Хову бажында төрүүр 400 ажыг хой кадарчызы Шартай-оол Ховалыгның коданында төрээн 130 ажыг хойнуң хураганы эки доругуп турар. Чаа төрээн болгаш күжү кошкак хойларны азыралда тургускан.

— Кыш эрткен чылдарга бодаарга, улуг соок эвес, хар чуга, хат чок экидир. Ынчалза-даа хөл кошкадып, малга хайгааралды сулаадып болбас. Бо кыштагга кожуун келгеш, элээн бергедээшкинге таваржыйн, кыштагның үүрйек септелгезин удур кылдывыс. Эрткен кыжын маңаа кыштаан С. Ондар белеткел ажылын кылбаан. Ам-даа четпес, кылып алза чогуур чүүлдеривис хөй — деп, хойжу чугаалады.

Хой, хураганга чем каап бээр шагжалар чок, малчын хураганнарга сигенни баглап берип турар. Дүне кажааларга кыпсыр лампа, фонарь чок, үс-чаг-биле дең кылып ап турар. Сүт кудар оңгачалар, дус, концентраттар чок. Солуннар, журналдар озалдап барып турар.

Ол коданның хураганнарын доруктуруп ажаарынга сакманщиктер Калбы Ооржак, Кушкаш Ооржак, Чечен Ховалыг кызымак ажылдап турар.

Кызыл-Баары деп черде кыштагда төрүүр 320 хой бар. 100 ажыг хой төрээн. Хураганнары тус-тус өрээлчигештерде тодуг-догаа доругуп турар. Хойжу Бычый Донгак эрткен чылын чүс хойдан-на 80 хураганны, хой бүрүзүнден 1,8 кг дүктү алган. Бо чылын ол 95 хураганны, 1,8 кг дүктү алырын, 10 тонна сигенни белеткээрин хүлээнигеш, Оргу-Шолде хойжу бригаданың малчыны Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дажы-Намчал Чыртай-оолович Ооржак-биле социалистиг керээни чарган.

Ында база-ла четпес чүүлдер бар. Сиген эвээш дүжүрттүнген, ооң шынары багай, шээр малга таарышпас. Малчынның бодунуң белеткээн сигенин эккелдиртинмээн. Шагжалар чок.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты Ирина Делгер биле Сүртүнчап Сарыглар олар кожа кыштаглаан. Кожа ол коданнарның байдалы эки. Хой ооладаашкыны оларда база-ла кидин түлүк. Ирина Ооржаковнаның хоюнуң 30 хуузу ооладапкан, хураганы мейди. Сарыгларнында 100 ажыг хой төрээн.

Ол кыштагларда сиген, чарба, көк-сула дүжүрттүнген. Кошкак күштүг мал — азыралда. Ийи хойжу бо чылын чарышка бот-боттарын кыйгырышкаш, төрүүр хойдаң-на хураганны ап, кыргып алыр дүктү көвүдедирин, 10—15 тонна сигенни белеткээрин хүлээнгеннер.

Өске-даа хойжуларның кыштагларынга баарывыска, чөптүг негелделер хөй болду. Чамдык коданнарга дус, суг чедирбейн турар. Оон-биле хандыртынмайн турарындан чамдык коданнарда хойларның дүгү тоглап турар. Бо дүвүрээзиниг факт-тыр. Барык кыштаг бүрүзүнде шагжалар, оңгачалар, керосин лампалары, сакманщиктер чедишпес.

Совхозтуң дирекциязы, Ак-Даш салбырының удуртулгазы малчыннарның чөптүг негелделерин хандырары-биле организастыг хемчеглерни алыры негеттинип турар.

М. СЕВЕН.

АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГАЗЫН САЙЗЫРАҢГАЙЖЫДАР

СОВЕТТЕР АМЫДЫРАЛЫ

Кызыл районнуң улус депутаттарының чер-чер Советтери СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин болгаш улус депутаттарының район, хоорай, кодээ болгаш суур Советтериниң ажыл-чорудулгазын экижидер дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын амыдыралга боттандырбышаан, ажыл-агый, социал-культура айтырыгларын шиитпирлээр болгаш организас-массалыг ажылдарны улам ыңай сайзыраңгайжыдар талазы-биле тодаргай ажылдарны чорудуп турар.

Сөөлгү чылдарда Советтерниң сессияларының ажылынга, аңаа кирер айтырыглар белеткээринге болгаш ону чугаалажып көөрүнге депутаттарның киржилгези, идепкейи бедээн. Советтерниң сессияларын эрттирер, аңаа айтырыг белеткээр талазы-биле арга-дуржулга чамдык Советтерде мөөңнеттинген.

Районнуң чер-чер Советтериниң күүскомнары сессияга хүлээп алган шиитпирлериниң херек кырында күүсеттинген турарын чедип алырынче чугула кичээнгейни угландырып турар.

Эрткен чылдың октябрьда Шамбалыг кодээ Советтиң ээлчеглиг сессиязы болуп эрткен. Аңаа ажыл-агыйда мал кыштаглаашкынынга белеткел ажылдарының канчаар чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Сессия чугаалашкан айтырыг талазы-биле делгереңгей шиитпирни хүлээп алган. Ооң күүселдезин амыдыралга боттандырар дээш кодээ Советтиң күүскому чамдык организастыг хемчеглерни чорутткан. Бо чорук кыштаглаашкынга белеткел ажылдарында бар четпестерни дарый чайладырынга идиг болган. «Шамбалыг» совхозта кыштаглаашкын бо хүннерде багай эвес чоруп турар. Эрткен чылдың ол-ла үезинде Сукпак кодээ Советтиң сессиязынга «Депутаттың бедик ады хүлээндирип тур» деп айтырыгны чугаалашкан. Ол айтырыгны чугаалажырынга Советтиң депутаттары идепкейлиг киржип, ажылынга ажыктыг чүүлдерни оон хойну билип алган. Сөөлгү үеде депутаттарның округтарга ажылы элээн идепкейжип, Советтиң мурнунда салдынган айтырыгларны шиитпирлээринге оларның киржилгези бедээн. Бо айтырыг Кызыл район, Каа-Хем суур Советтеринде база эки тургустунган.

Районнуң чер-чер Советтеринде 63 доктаамал комиссиялы, 33 депутаттар бөлүүн тургускан. Ылангыя Советтерниң эң массалыг органнары—доктаамал комиссиялар сөөлгү чылдарда байлак дуржулганы шиңгээдип алган, оларның ажылының деңнели элээн көскү апарган. Олар хамаарышкан Советтериниң мурнунда тургустунган ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээринге идепкейлиг киржип турар. Баян-Кол, Сукпак кодээ, Каа-Хем суур Советтери доктаамал комиссияларының ажылын экижидеринче, бүгү тала-биле сайзыраңгайжыдарынче кичээнгейни үргүлчү салып турар апарган. Ынчангаш ук Советтерниң доктаамал комиссиялары Советтиң мурнунда турар сорулгаларның күүселдези дээш кызымак ажылдап турар. Олар ажылының планын тургускаш, ооң күүселдезин чедип алыры-биле бүгү хемчеглерни ап чорудуп турар. Ооң түңнелинде үстүнде адаттынган Советтер чурттакчылыг черлериң чаагайжыдылгазының, социал-культура, эмчи хандырылгазының болгаш ниитиниң корум-чурумун быжыглаарының талазы-биле элээн боттуг ажылдарны кылган.

Район Совединиң доктаамал комиссияларындан садыг, ниитиниң чемненилгезиниң, чоннуң амыдырал хандырылгазының талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы Х. Монгуш), кадык камгалалының талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы Д. Серен-Доржу) багай эвес ажылдап турар. Ук комиссиялар планының күүселдезин чедип алыр дээш кадык камгалал, садыг, хандырылга черлериниң ажылын экижидеринче угланган айтырыгларны комиссияның хуралынга чугаалажып, боттарының үнелиг санал-оналын болгаш сүмелерин күүскомга киирип турар.

Доктаамал комиссияларның ажыл-чорудулгазында кылдынган ажылдар-биле черге-лештир чедир шиитпирлеттинмээн айтырыглар ам-даа бар. Чамдык Советтерниң күүскомнары доктаамал комиссияларның ажылын экижидеринче шоолуг-ла кичээңгей салбайн турар. Черби, Кара-Хаак кодээ Советтеринде доктаамал комиссияларның ажылын экижидер талазы-биле айтырыг ам-даа шиитпирлеттинмээн. Олар ажылының тодаргай планын безин тургузуп албаан. Район Совединден кодээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссияның (даргазы Г. С. Юртаев) ажылы бо хүннерге чедир шуудаваан.

Доктаамал комиссияларның даргаларының ажылын экижидер сорулгалыг семинарларны, хуралдарны районнуң чер-чер Советтеринде ховар эрттирип турарын айтыр апаар. Эки ажылдыг комиссияларның, бот-башкарылгалыг организацияларның ажылын түңнеп, арга-дуржулгазын нептередир ажыл четпес.

Сукпак кодээ Советте 6 доктаамал комиссия тургустунган. Олар хөй-ниити организациялары-биле быжыг харылзаалыг ажылдап, суурнуң корум-чурумун, чаагайжыдылгазын, чурттакчы чон ортузунга кижизидилге ажылын экижидер черлиг айтырыгларны чогумчалыг шиитпирлеп турар. Мында, ылаңгыя чаагайжыдылга талазы-биле доктаамал комиссияның (даргазы Я. Ф. Иванов) ажылы өскелерге үлегерлиг. Эрткен чылын суурнуң кудумчуларынга 1200 тарымал үнүштерни, 2500 чадаң ыяштарны олуртуп, 1500 метр штакетник-херимнерни септээн. Ол Советтиң девискээринде чурттакчылыг черлер арыг-шевер, чаагайжыттынган.

Кур-Чер кодээ Советте 6 доктаамал комиссия ажылдап турар. Кодээ Совет күүскому оларның ажылын экижидеринче доктаамал кичээнгейни салып, оларның ажылынга үргүлчү даянып келген. Комиссиялар план ёзугаар ажылдап турар. Ажыл планын чартык чылдан тургузуп турар. Комиссияларның кежигүннери айтырыгларны Советтиң сессияларынга, күүскомнуң хуралдарынга тургузуп, аңаа чугаалажыр чугула айтырыгларны белеткежип, эдериничи илеткелдерни кылып турар. Чаагайжыдылга талазы-биле комиссияның ажылы багай эвес. Чүгле эрткен күзүн безин Советтиң девискээринге 1060 тарымал үнүштерни олурткан.

Районнуң чер-чер Советтери соңгукчуларның чагыгларының күүселдезинче эң кол кичээнгейни угландырып турар. Эрткен чылышта район Совединиң депутаттарынга кирген 49 чагыгның 44-ү, кодээ Советтерниң депутаттарынга кирген 113 чагыгның 111-и, суур Совединге кирген 13 чагыгның 12-зи күүсеттинген. Соңгукчуларның чагыы ёзугаар ийи Культура бажыңы, район төвүнде поликлиника, амыдырал хандырылга комбинады, «Тиилелге» совхозта, Куңгуртугда уругларның музыка школазы, Каа-Хем суурда аъш-чем магазини ажыглалга кирген.

Амгы үеде мал кыштаглаашкыны—хүннүң чугула айтырыы. Ынчангаш Советтерниң күүскомнарының, оларның доктаамал комиссияларының бүгү күжүн бо ажылче угландырары чугула. Бистиң мурнувуста кол сорулга—оңгу беш чылдың үшкү чылының планның даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседири. Ону чедип алырынга Советтер, оларның доктаамал комиссиялары чогуур үлүг-хуузун киирерлер.

Ш. КАНДАН,
улус депутаттарының Кызыл район Совединиң күүскомунуң секретары.

ТЕАТР УРАН ЧҮҮЛҮНҮҢ ЧАА ЧЕЧЕКТЕЛИИШКИНИНЧЕ

Бүгү-россияның театр ниитилелиниң 100 чыл болганы Россия Федерациязының, бүгү акы-дуңмалышкы эвилелдешкен республикаларның культуразының болгаш уран чүүлүнүң байырлалы болган. Совет театр уран чүүлүн хөгжүдеринге ачы-хавыязы дээш база ол төөгүлүг болуушкун-биле холбаштыр ниитилелди Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаан. Төрээн чурттуң бедик шаңналын ССР Эвилелиниң Улуг театрынга январь 26-да тывыскан. Хөй ниитиниң төлээлекчилери, культураның болгаш эртемниң ажылдакчылары ол байырлыг кежээге чыглып келген.

Президиумда СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң культура министри П. Н. Демичев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев, СЭКП ТК-ның пропаганда килдизиниң эргелекчизи Е. М. Тяжельников, культураның мастерлери, театр уран чүүлүнүң сураглыг ажылдакчылары, партия болгаш совет организацияларның төлээлекчилери бар болган.

Эш Л. И. Брежневке баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозу составтыг хүндүлүг президиумну байырлыг кежээниң киржикчилери чаңгыс үн-биле соңгааннар.

М. С. Соломенцевке сөс берген.

Россия театрының ажылдакчыларынга, театр ниитилелиниң бүгү кежигүннеринге чүректиң хаңызындан изиг байырны СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет чазактың, эш Л. И. Брежневтиң өмүнээзинден ол дамчыткан.

Бүгү-россияның театр ниитилелиниң (БТН-ниң) 100 чылын кайгамчыктыг үеде демдеглеп турар-дыр бис. Мырыңай чоокта чаа бистиң улузувус, девшилгелиг бүгү кижи төрелгетен чурттуң социал-политиктиг овур-хевирин үндезини-биле чаарткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын улуг сорук кириишкин-биле болгаш политиктиг кедурлүүшкүн-биле байырлап эрттирген. Ол алдарлыг юбилейге бистиң улузувус шылгараңгай чедиишкиннерлиг келген. Ол чедиишкиннер ССРЭ-ниң чаа Конституциязында—сайзыраңгай социализмниң Конституциязында толептиг илерээшкинин алган. Эрткен чылдың төнчүзүнде СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму 1978 чылда экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң Күрүне планын чүүлдүг деп көрген болгаш ону ССРЭ-ниң Дээди Соведи бадылаан. СЭКП ТК-ның Пленумунга эш Л. И. Брежневтиң чугаазында беш чылдың ийи чылының дургузунда улус ажыл-агый хөгжүлдезиниң эртемниг ханы анализин берииген, партияның болгаш бүгү улустуң ээлчеглиг сорулгаларын тодараткан деп оратор уламчылаан.

Сайзыраңгай социалистиг ниитилел кижиниң идей-политиктиг, профессионалдыг болгаш аажы-чаңчыл шынарларынга бедик негелделерни тургузуп турар деп, М. С. Соломенцев онзалап демдеглээн. Чүгле материалдыг үнелиг чүүлдерни эвес, харын угаан-бодалдың үнелиг чүүлдерни тургузарынга ажылчы чоннар массаларының идепкейлиг киржилгези бөгүн бистиң девшилгевистиң күчүлүг фактору болу берген. «Кижи төрелгетенниң эң дээре угаанныглары күзеп чорааны күш-ажылдың болгаш культураның төөгүлүг ужуражыышкыны боттанган» деп, эш Л. И. Брежнев чечени-биле чугаалаан.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң чуртувуста моон мурнунда туруп көрбээн театр системазын тургускан. Совет Россияның театр картазын топтап көрээлиңер. Москвада болгаш Ленинградта, Ыраккы Чөөн чүкте, Кара хөрзүннүг эвес зонада, Заполярьеде, Соңгу Кавказта, Сибирьде болгаш Волгада 320 профессионалдыг чогаадыкчы коллективтер амыдыралдың, күш-ажылдың, чуртталганың, моральдың эң-не чугула айтырыгларының талазы-биле кызымаккай чугаалажыышкынны хөй муң кижилиг көрүкчүлер-биле хүн бүрүде чорудуп турар. Бистиң ниитилеливисте культура амыдыралының онзагай талазы болза, чыл бүрүзүнде-ле чаа театр коллективтериниң, аки деритинген, таарымчалыг болгаш чараш театр бажыңнарының, театрның чаа төптериниң немежип турары болур.

Бистиң республикавысты театр амыдыралы хөй талалыг. Совет кижилерниң үзел-бодалдарын, оларның аажы-чаңчыл талазы-биле бүзүрелдерин, угаан-бодал талазы-биле бедик культуразын хевирлеп тургузарынга улуг рольду ойнап турар Бүгү-россияның театр ниитилелиниң салыышкынын көрүп турар бис.

Уран-чечен чогаадылганың чугула айтырыгларын ажылдап кылырынга Бүгү-россияның театр ниитилелиниң моон соңгаар-даа эгелекчи болурунга, өске үзел-бодалдар болгаш концепциялар-биле демиселге хөй-ниитиниң бодалын хевирлеп тургузарынга, бистиң кайгамчыктыг боттуг чүүлүвүстү шыны-биле база ханызы-биле илередирип чогаадыкчы ёзу-биле дилеп тыварынга идепкейлиг-биле киржиринге бүзүрелди оратор илереткен.

Чурукчунуң талантызын партия бедик-биле үнелеп турар. Ол ону ленинчи ёзу-биле, мерген угааныы-биле болгаш сагыш салыышкын-биле өстүрүп, идепкейлиг-биле деткип, улустуң чаагай чоруунга ёзулуг хостуг болгаш өөрүшкүлүг чогаадыкчы чорукка эргежок чугула байдалдарны тургузуп турар деп, түңнелинде М. С. Соломенцев чугаалаан. Бо хүнгү байырлал болза угаан-бодалдың ёзулуг үнелиг чүүлдерин тургузуп турарларының дугайында, совет уран чүүлдүң мастерлериниң дугайында, коммунизм тургузуушкунунуң ниити партийжи, ниити улустуң херээнге улуг салыышкынны киирип турарларының дугайында партияның болгаш күрүнениң ханы, сонуургалдыг салыышкынының чайынналчак бадыткалы болур.

Чыылганнарның үрүлчүлелдиг адыш часкаашкынының үезинде М. С. Соломенцев Күш-ажылдың Кызыл Тук орденин Бүгү-россияның театр ниитилелиниң тугунга кадаан.

БТН-ниң баштаар чериниң даргазы, ССРЭ-ниң улустуң артизи М. И. Царев театр уран чүүлүнүң ажылдакчыларының чогаадыкчы күш-ажылын бедик-биле үнелеп көргени дээш СЭКП-ниң Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет чазакка, эш Леонид Ильич Брежневке чүректиң хаңызындан өөрүп четтиргенин театр уран чүүлүнүң ажылдакчыларының хөй муң кижилиг отрядының өмүнээзинден илереткен.

Байырлыг кежээниң киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагааны улуг сорук кириишкин-биле хүлээп алганнар.

(СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

КОММУНИСТЕР СЪЕЗДИГЕ БЕЛЕТКЕНИП ТУРАР

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның Коммунистиг партиязының ээлчеглиг XI съездизинге белеткел долу базым-биле чоруп турар. Съездиниң делегаттары Джаната партияның чазааның эрге-чагырганы холга алганының соонда тургустунган политиктиг байдалды анализтеп көөр, Индияның коммунистиг шимчээшкининиң мурнунда бирги чергелиг сорулгаларны тодарадыр ужурлуг. Боттарының эргелери дээш ажылчы чоннарның демиселинге ам болур съездиниң ужур-дузазын тайылбырлаар талазы-биле масса чон ортузунга калбак пропаганда кампаниязын ИКП чорудуп турар. Сентрал ньюс сервис агентилелдиң дыңнадып турары-биле алырга, бо хүннерде хоорайларда болгаш улуг-улуг чурттакчылыг черлерде партия конференциялары, митингилер болгаш хуралдар эртип турар.

Ажылчы чоннарның дайынчы авангардының чыыжынга ИКП-ниң Пенджаб штатта организациязы идепкейлиг белеткенип турар. Ында Бхатинда хоорайга марттың 31-ден апрель 7-ге чедир XI съезд болуп эртер. Съездини эрттирерринге эргежок чугула акша-хөреңги чыылдазының кампаниязы чедиишкинниг чоруп турар. Ол кампанияны коммунистер чурттуң девшилгелиг күштериниң организастыг болгаш сырый каттыжыышкынныг чорууну күштелдирериниң чугула хемчээ кылдыр көрүп турарлар.

ЭФИОПИЯНЫҢ ТӨЛЭЭ ЧЕРИНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Африка Рогунда шериг месилдежиишкини—делегей империализминиң күштериниң деткимчези болгаш кыткүүшкүнү-биле үүлгеттинип турар. Сомалиниң талазындан Эфиопияның суверенниг күрүнезинге болгаш улузунга удур ажык агрессияның түңнели боон турарын КНО-нуң Женевада салбырының чанында Эфиопияның доктаамал төлээ чериниң медеглелинде чугаалап турар. Эфиопияга удур барыын чүк чурттарының солуннарында бижиттинип турар хоп-мегелиг кампания делегейниң хөй-ниитизин дуурайлаар болгаш Эфиопия биле Сомалиниң аразында месилдежиишкинни калбартыр сорулгалыг. Эфиопия боду КНО-нуң уставтарының болгаш Африканың чаңгыс эп организациязының принциптерин удуртулга болдурбушаан, кандыг-даа күрүнениң девискээрин үревес болгаш империалистиг күрүнелерниң албадап, өскүткени дайынны чурттар аразынга калбартырын күзевейн турар.

Эфиопияның Чепсектиг Күштери, улусчу милициязы болгаш калбак улус массалары Төрээн чуртунуң девискээриниң бүдүн турар чорууну болгаш национал суверенитедин кандыг-даа каража-когаралдарга таваржып турган боду камгалап ап шыдаар болгаш Эфиопия өске чурттарны бо месилдежиишкинге хаара тудар дивейн турарын медеглелде демдеглээн.

ХАРЫЛЗААЛАРНЫ КАЛБАРТЫР

МАДРИД. (СЭТА). Испания биле ССРЭ-ниң аразынга садыгны калбартырынга идиг бээриниң испан-совет болгаш совет-испан комитеттериниң каттышкан хуралы аңаа болган. ССРЭ-ниң садыг-үлетпүр палатазының президиумунуң даргазы Б. А. Борисов совет делегацияны, испан-совет комитеттиң делегациязын—Испанияның садыг, үлетпүр болгаш далайга эжиндириишкин палатазының дээди чөвүлелиниң президентизи И. Исасменди баштаан.

Эрткен чылдың иштинде Испания биле ССРЭ-ниң аразында садыг саарылгазы элээн өскенин, бараанарының номенклатуразын калбарганын, чарган керээлерниң санының өскенин хуралдың киржикчилери демдеглээннер.

Олар ооң-биле кады ийи чурттуң аразынга садыгның байдалы бар аргаларга дүүшпейн турарын база айытканнар.

Комитеттер 1978 чылда ажылдың программазын ажылдап кылгаш, хүлээп алган. Ол программа ийи чурттуң аразынга садыг-экономиктиг болгаш эртем-техниктиг харылзааларны калбартып, быжыглаарынче угланган. Совет даштының садыг каттыжыышкыннарының делгелгелерин Мадридке, Барселонага, Бильбаога, Саргоска организастаарын болгаш Москвага испан делгелгезин кылырын ында көрген.

Комитеттерниң үшкү каттышкан хуралын 1979 чылдың бирги кварталында эрттирер.

Мадридке совет делегация турар үезинде Испанияның чазааның даргазының экономика айтырыгларының талазы-биле ийиги оралакчызы Э. Фуэнтос оларны хүлээп алган.

ПРЕМЬЕР-МИНИСТРНИҢ КЫЙГЫРЫЫ

ВЬЕНТЬЯН. (СЭТА). Лаос Улус-Демократтыг Республиканың премьер-министри Кейсон Фомвихан Вьетнам Социалистиг Республиканың болгаш Демократтыг Кампучияның удуртукчуларынга телеграмма чоруткаш, хамаарышпас, суверенниг чоруктуң болгаш девискээрлериниң бүдүн чорууун хүндүлеп көөрүнге, бот-боттарын билчир, ёзулуг акы-дуңма найыралга үндезилээш, месилдежиишкиннерни чугаалажыышкыннарны кылып турган, дүрген-не шиитпирлээринче кыйгырган.

«Лаос, Вьетнам болгаш Кампучия акы-дуңма чурттар-дыр» деп телеграммаларда чугаалап турар.—Оларның улустары ниити дайзыны—америк империализмге болгаш реаксылыг күштерге удур, боттарының чурттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чорууу дээш үжен ажыг чылдың иштинде кады демисежип келген болгаш ол демиселге төөгүлүг тиилелгени чедип алган».

Кызыгаар дугайында маргылдааларны шиитпирлээри-биле Демократтыг Кампучия-биле чугаалажыышкыннарынче эгелээринге ВСР-ниң белеткин ЛУДР чүүлдүгзүвүн турарын ВСР-ниң удуртукчуларынга чоруткан телеграммада онзалап демдеглээн.

К. ВАЛЬДХАЙМНЫҢ ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Часты берип болур айыылдыг байдалдың ам-даа артып турары Чоокку Чөөн чүкте месилдежиишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн таарыштыр шиитпирлээриниң айтырыынче делегейниң хөй-ниитизи онза кичээңгей салыр ужурлуг деп, КНО-нуң чиңгине секретары К. Вальдхайм медеглээн. КНО-нуң штаб-квартиразынга болган парлалга конференциязынга чүве чугаалааш, ол, тургустунуп келген муңгашталыышкындан үнер черни чаңгыс талалыг чугаалажыышкыннарның оруундан эвес, а сонуургалдыг бүгү талаларның киржилгези-биле кылыр хөй талалыг ужуражыышкыннардан тывар дээрзин онзалап айыткан.

«Айтырыгны ийи-ле талалыг чурум ёзугаар шиитпирлээриниң оралдажыышкыннарын кылып турар Чоокку Чөөн чүкте амгы үеде болуушкуннарга бистер идегевес ужурлуг бис. Ол айтырыг месилдежиишкинде хаара туттунган бүгү күрүнелерниң эрге-ажыктарын ёзугаар хөй талалыг чугаалажыышкынны кылырын негеп турар»—деп айыткаш, КНО-нуң чиңгине секретары, Чоокку Чөөн чүк айтырыын шиитпирлээринге КНО кол рольду ойнаар ужурлуг дээрзинге быжыг бүзүрелин илереткен.

«Ол районга быжыг болгаш шынчы тайбынны тургузарының оруу Женеваның тайбың конференциязын дамчып эртер ужурлуг» деп, ол онзалап демдеглээн. КНО-нуң чиңгине секретары ынча дээш, Женева конференциязының деӊ эргелиг даргалары болур Совет Эвилели биле АКШ-тың Чоокку Чөөн чүк айтырыын бүгү талазы-биле шиитпирлээринге кады ажылдаарының чугулазын айыткан.

К. Вальдхайм чепсеглениишкинни дүжүрериниң айтырыынче киргеш, КНО-нуң Кол ассамблеязының боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле тускай сессиязының улуг ужур-дузазын айыткаш, ол айтырыгны шиитпирлээринге ук сессияның улуг салыышкынны киирип болурунуң дугайында бодалын илереткен. «Түңнел политиктиг декларацияны хүлээп алыры, хөделиишкиниң программазын ажылдап кылыры болгаш ону боттандырарының келир үеде механизмин тодарадыры—ол тускай сессияның кол сорулгазы болурун» чиңгине секретарь айыткан.

КНО-нуң чиңгине секретары Африка Рогунда байдалдың дугайын чугаалааш, бүгү айтырыгларны чугаалажыышкын столунуң артынга олурупкаш, шиитпирлээринче Сомалиниң болгаш Эфиопияның чазактарын кыйгырган. Ол ВСР биле Кампучияның аразында чепсектиг месилжедиишкинниң дүргенне доостурунга идегеп турарын илереткеш, талалар тургустунуп келген маргылдаалыг айтырыгларны шунтузун тайбың арга-биле шиитпирлеп болурун демдеглээн.

КИТО. Эквадорга чурттуң чаа Конституциязын хүлээп алыры улустуң политиктиг улуг кедурлүүшкүнүнүң байдалынга боол эрткен. Ол чурттуң чаа Конституциязында национал экономиканың күрүне секторун тургузары, бойдус курлавырларын күрүнениң кылдыр хавырары, бүдүн-чартык миллион бижик билбес кижилерге политиктиг эргелерни тыпсыры, соңгуур эргени бээри, бүгү чурттар-биле Эквадорнуң аразынга тайбыңның болгаш найыралдың политиказын чорудары дээн ышкаш, ындыг чугула чүүлдерни дүрумчүдүп быжыглаан.

ЧУРУКТА: соңгулда пунктуларының бирээзиниң чанында. АП—СЭТА-ның телефотозу.

ПЕКИНДЕ ЧУГААЛАП ТУРАРЫ-БИЛЕ АЛЫРГА: «ГОНГОНГТУҢ КЕЛИР ҮЕЗИ АЯС»

Азияда Британияның колониалдыг империязының бузундузу болур Гонгонгтуң келир үезиниң дугайында чугаалар үе-үе болганда Мурнуу-Чөөн Азияның чурттарының солуннарының арыннарынга көстүгүлеп келгилээр. Гонгонгтуң эң-не салдарлыг бааттарынга Синьхуа агентилелдиң төлээ чериниң баштыңының КУР-нуң чазааның өмүнээзинден Британияның ол эжелел чериинге колониалдыг ёзу-чурумнуң өскерилбезиниң дугайында чаа бүзүредиишкиннери ындыг чугааны үндүрүп келиринге сөөлгү чылдак болган. Ол бүзүредиишкинни Гонгонгтуң «Эйши Уол-стрит джоорнел» дээр солуңунга парлап үндүрген.

Эрткен чүс чылда-ла Кыдаттан хунаап алган ол девискээрни 99 чыл дургузунда «хөлезилеп алганының» хуусаазы 1997 чылда төнер. Ол чериниң хайгааракчыларының санап турары-биле алырга, ол девискээрни херек кырында кандыг-даа үеде улуг шуулдел чокка дедир эгидип ап болур. Ооң дөрт чартык миллион чурттакчыларының 97 хуузу кыдаттар. Ол колония Кыдаттан аъш-чем-биле болгаш ижер суг-биле хандыртынар болганда херек кырында оортан долу хамаарылгалыг. Сингапурнуң «Нью нейшн» солуңунуң бижип турары-биле алырга, Кыдат кызыгаар хүннүң-не «улуг рынок болу бээр». Ону дамчыштыр Британияның эжелел чери үлетпүрнүң чиг-эди-биле, ногаалар-биле, рис-биле, эът-биле болгаш өске-даа продуктулар-биле хандыртынар. Гонгонгка чоокта чаа күштүг каңдаашкындан суг чедишпестей бээрге, КУР-нуң эрге-чагыргалары хоорайны суг-биле хандырарын доп-дораан 25 хуу улгаттырыпкан. Гонгонгтуң англи губернатору сэр Маррей Маклхоус ол хемчегни «англи-кыдат харылзааларының тергиин эки байдалының» демдээ кылдыр сеткил ханыышкыны-биле тайылбырлаан.

Ындыг турбуже Британияның колониалдыг эрге-чагыргаларынга хамаарыштыр бодунуң өжээнниг эвес чорууун үргүлчү бадыткаарын Пекин бодунуң хүлээлгези кылдыр санап турар. Ол турушту чиңги-биле тайылбырлап болур. Кыдатче кээп турар даштыкы акшаларның дөртен хуузу Гонгонгту дамчыштыр кээр, социалистиг эвес чурттарже Кыдаттың садып турар бараанарының 28 хуузу ону дамчыштыр чоруп турар. Ында бодунуң холунда чүс-чүс миллион долларны тудуп турар Пекинниң банкылары болгаш байып алырының янзы-бүрү талаларында (судно тударындан болгаш машина тудуушкунундан нефть продуктуларын база чуруктарны садарынга чедир) кирижип турар улуг компаниялар быжыгып туруп алганнар. Колонияның экономиказынга КУР-дан акша салыышкыннарының өзүп турары илдең апарган. Чижээ, сөөлгү үеде машина тудуушкунунуң бүдүрүлгезинге 22 миллион долларны болгаш чаа нефть шыгжамырын тударынга 10 миллион долларны салган. Гонгонгтуң экономиказының кол кезектерин холунда тудуп турар кыдат улуг буржуазия, делегейниң монополистиг капиталының төлээлекчилери Пекинниң ындыг угланыышкынынга сеткил ханыышкынын чажырбайн турар. Хоорайның эң-не каас-хоя аалчылар бажыңының бирээзинге Синьхуа агентилелиниң чоокта чаа эрттирген хүлээп алыышкынынга чораащ, Рейтер агентилелдиң корреспондентизи ол чериниң эки дааргалыг костюмнерлиг саң-хөө хартаачылары Хуа Го-фэн дарганың кадыкшылы дээш дашка көдүрүп турганын көрүп кааш, элдепсиниң кайгап каан.

Гонгонгту «элдептиг хоорай» деп адаары ам-даа артып калган. Херек кырында «ол элдептиг чорук» чүгле ындыг кылдыр сагындырар. Херектиң алыс ужуру чүл дээрге, британ колониалдыг администрация, ол чериниң кыдат улуг буржуазиязы болгаш Пекинниң чагырыкчы бөлүктери «хөй сапыг акша кылыр» чер болур «ажык хоорай кылдыр» Гонгонгтуң амгы байдалын хевээр арттырарынга кайызы-даа сонуургалдыг боор турарында болур. Ол акшаны чогум капчаар кылып турарын эрге-чагыргалар эскербезин оралдажып турар. Ооң түңнелинде ол чер меге акша кылыкчыларының, наркотиктер бүдүрер болгаш нептередир талазы-биле делегейниң чажыт синдикаттарының империязының «делегей пайысылалы» деп сураглыг болу берген.

Даштыкы акшаның кээп турар эң улуг үнер дөзү, даштыкыга бодунуң капиталын салырының чугула чери боор турар Гонгонгтуң амгы ролюн хевээр арттырарынга КУР-нуң удуртулгазының сонуургалдыы илдең. Ниитизи-биле Азияга хамаарыштыр даштыкы политиктиг угланыышкыны-биле бир дөмей Гонгонгка хамаарыштыр Пекинниң удуртукчу бөлүктериниң политиказы антиколониалдыг, антиимпериалистиг демиселдиң алыс сорулгалары-биле эвес, а оларның тергиидекчи, улуг күрүнезирек турамык хоопнери-биле тодаргайлаттынар.

А. МУРАДЯН,
ПМА-ның тускай корр.

Сингапур.

Каркей Нербышев, хакас чогаалчы

КУТНАК ИРЕЙ

Шоодуглуг чугаа

Бир-ле катап Кутнак ирейден ооң кажан Хакас кирип чорааның кожалары айтырыптырлар. (Ол Абакан хоорайны ынчаар адаар кижи боол-тур). Кутнак ирей бажын дүш чок чайып каан:

— Уу, шагда-ла чораан мен. Дайын үезинде...

— Улуг хоорай-дыр бе, кырган?

— Улуг болбайн канчаар.

— Бистиң суурувустан безин улуг де?

— Уу! — дээш, ирей хүлүмзүрүп каан.

Кутнак ирей-биле кожалары үргүлчү-ле ынчаар баштактанчыр турганнар. Кырганның хар-назыны чүс чыгай берген. Ынчалза-даа оон чеже-даа чүве айтырарга, черле чажам дивес, ыяап-ла оюн-баштак-биле харыылаар хөглүг кижи.

Чоокта чаа Кутнак ирейни төрелдери ап алгаш, Абакан хоорайны көргүзүп чорааннар. Ооң соонда хөглүг кырганның дугайында чугаа-соот бичии суурда улам дыргын апарган.

— Абаканга чүнү көрдүң, кырган? — деп оон айтырганнар.

— Уу, чүнү көрбедим дээр! Бажыңнары дээрге сереңги хааржактары-ла.

— А кижилери эки-дир бе, кырган?

— Эки болбайн канчаар. Ынчалза-даа, уу, чалгаазы кончуг-дур.

— Чүге, кырган?

— Культуру кудулаан чондур. Дашкаар безин үнүп албас. Бажыңга олура-ла... Уу—дээш, Кутнак ирей бажын чайып каан.

Кожаларның кара баары кадып-ла турганнар.

— Ирипкан деп чүве база көргүстүлер. Аажок бедик дээрге ужар дижир-дир. Иштинде кижилер олурар чымчак сандайлар салып каан. Аңаа база дашкаар үнмес дишти. Уу...

— Кандыг-кандыг машиналар көрдүң, кырган?

— Уу! Бир катап шуут-ла угаанным оскунар часкан болгай мен. Шаанда бодум база чер суггарып, тараа тарып чораан кижи мен, ынчангаш сугга камныым кончуг. Бир көөрүмге-ле, кудумчуда машинаның мурнунда ийи ой-бактан суг аттыгып бар чор. Суг төктүп чорда көрбес, караан хаптап алган чолаачы боор бе дээш алгырып-ла тур мен: «Доктаа, доктаа! Суук төктүп чор!» Чолаачы эр машиназының хөрээнден бажын уштуп келгеш, дүште чок чугааланды: «Ажырбас, кырган. Кудумчу суггарып чорууру ол-дур». Кижи тараа тарыыр черни-ле суггарар боор, хоорай улузу аңаа-ла кудумчуну база суггарар улус-тур. Ажыл тыппааннары ол ыйнаан, уу...

— Ажыл тыппас боор бе, кырган. Хоорайда кижи бүрүзү бистер ышкаш ажылдап турар болгай.

Кутнак ирей бүзүревээн хевирлиг, ак бажын чайган:

— Уу, ынча дивеңер, мен бо ийи ала караам-биле көрдүм. Хоорай улузу дээрге сарыг хүнну бадыр кудумчуга ыңай-бээр аңаа-ла маңнажып тура хүнзээр чон-дур.

— Ажылче чоруп, ажылдап кээп турарлары ол ышкажыл, кырган. Хоорайда чорук кижилери база көвей-дир.

— Ынчаар ажылдаар чүве турган чүл аан.

— Шак-ла ынчаар. Бир чамдыктары ажылдап турар, өскелери дыштанып турар. Ээлчежип ажылдаар. Өөренирде база ындыг.

Кутнак ирей улам кайтап айтырган:

— Силерниң өөренип турар дээр кижилериңер дөгерези хуурактар чорбадыве.

— Кандыг хуурактар.

— Хүрээ ламаларының өөреникчилери аан.

— Канчап билип кааныңар ол, кырган. Хүрээ чордуңар бе?

— Чок, бурганга тейлевес кижи мен. Шаанда көрген мен, хүрээ хуурактары ындыг боор чораан, баштарының дүктерин эгиннеринге чедир селберертир өстүрүп алган чоруур.

— Аа, бо шагның аныяктары ындыг апарган улус-тур, баштарының дүгүн узадыр үндүрүп алыр.

— Уу— дээш, Кутнак ирей холун чаңгаан, — элдеп-даа апарган шаг бо. Өөреникчилери-даа билдинмес, хуурактары-даа билдинмес.

—Ынчангаш ыңай-бээр буураа халчып чоруп турарлары ол-дур ийин, кырган.

Борта Кутнак ирей кезек боданган. Оон уламчылаан:

— Адыгуусче безин маң-биле кирер улус-тур. Та кайнаар далажып турар чоп? Баштай көргеш, өрт-халап болган чоор бе деп бодаан-дыр мен.

— Сен автобуска база олурдуң бе, кырган?

— Олурбас боор ийикпе. Чогум хоорай улузу эки чон чорду. Кырган кижи-дир дишкеш, адыгуустуң мурнунче кийриптикен. Хоорай улузу ол машиназынга олурупканда иткилежири-ле кончуг чораан. Алгы-кышкы-даа хөлчок. Ынчалдыр чорууурга эки болган чүве боор оң.

— А сен иткилешпедиң бе, кырган?

— Мен чооңган мен дээш, үнеримде база бичии-бичии иткилештим. Эрте кага бээр болдум бе дээш, алгы-кышкым-даа аажок болбас ийикпе. Черле ужуру ындыг деп чүвени чүгле ынчан билген-дир мен, кырган аза.

— Харын-даа белен үнүп келген-дир силер, кырган.

— Уу, белен деп чүнер боор. Үнүп келгеш көөрүмге, ийи өөгүм үстүп калган болду.

— Харын-даа эвээшти чидирген-дир силер, кырган.

— Уу, берге херек-тир оң. Адыгууска олурган санында ынча өөктерин адып каап турар чүве болза, хоорай улузу ажылдап алган хамык акшазын чүгле өөктер садарынга үндүрүп турар улус-тур оң. Мен-не хоорайга чурттавас мен. Кым өөктер садып, ону илип турар, өске ажыл тыппаан эвес.

Хакас киргеш келген соонда, Кутнак ирейниң дугайында каттырынчыг чугаа-соот бичии суурну долуп-ла турган.

Ынчан Кутнак ирей хоорай улузунга кочуладып алганы ол: «Амыдыралдан чыдып калган кедээ кижи». Үр болбаанда Кутнак ирей боду хоорай улузун кочулап шаг болган дижир.

Кутнак ирейниң уруунуң оглу Хакаска өөренип чораш, кадай эдертип эккелген. Кенниниң чаражы кончуг: бели чиңге, бир тудум хире, эриннери кып-кызыл, карактары улуг-улуг, кыдыы долгандыр көк. Өглендим-өглевемедим бе дээш ышкаш кадайынга хол дээп турар дүржок хей боор деп, Кутнак ирей уруунуң оглунга баштай аажок хорадаан. Сөөлүнде дыңнаарга, хоорай кыстары карактарын долгандыр көгертир будуп алыр улус болган-дыр.

Бир хүн Кутнак ирей хоорайдан чаа келген хеймер кенниниң айбылаар ужурга таварышкан-тыр:

— Инектерни саап эккел, уруум.

— Дораан саап эккээйн харын—деп, кенни кежээрген харыылаан.

— Инек саап билир сен бе, ынчаш?—деп, Кутнак ирей белен харыы дыңнааш, чигзинип айтырган.

Кенни ийи эктин кызып каан:

— Кинога көрген-не кижи мен—дээш, бөдүрээ алгаш үне маңнаан.

Элээн болганда Кутнак ирей кенниинге чеде бергеш көрген. Оозу инээниң судун черже саап алган, бөдүрээ дүвүнде сыкырым чүве тудуп алган турган.

— Судун чүге эвээш чүвел, уруум?—деп, Кутнак ирей айтырган.

— Кырган инек-тир, суду черле харык чок — деп, кенни харыылаан.

— Кырган инек деп канчап билдиң, уруум?

Кенни саап турган инээниң диштерин ажып көргүскен:

— Көрдең, кырган-ачай. Үстүкү диштери шуут чок, кымыл-аас. Ындыг кырган инекте чүнүң сүдү бар боор.

— Уу— дээш, Кутнак ирей чаза-ла каттырган. — Кырган боор ийик бе, чалыы инек-тир ийин, уруум. Инек малдың черле үстүкү удургулары чок боор чоор.

Кенни өске инектерни саап чыдып калган. Кутнак ирей чана берген: «Кыс кижи оода инек саап өөрепаан».

Үр-даа болбаанда кенни бо халып келген.

— Бир инектиң эмииниң доңшуларын тып чадап кагдым, кырган-ачай—деп кенни чугаалаан.

Кайгап-кайгап, Кутнак ирей барып көөрге, кенни урут аныяк бугажыгаш баглап алган турган. Бутаны чеже-даа суйбаарга, эмиг доңшулары кайып тыптыр чүве ийик. Уу!

Кутнак ирей чааскаан каттырып шаг болган: хоорай улузунуң-даа кончуун, амыдыралдан чыдып калган. Ол-ла кежээ бүгү суур ишти каттырышкан турган.

Кутнак ирей кончуг хөглүг кижи, бир эвес ол чок болза, суурга амыдырал та кайы хире чалгаараңчыг болур ыйнаан. Уу!

К. Кудажы очулдурган.

СОНУУРГАКТАРГА

ДАЙЫНЧЫ ШЫЛГАРАЛДЫҢ ТУРАСКААЛЫ

Бородинода шериг-төөгү музей-заповедникте казак шериг селемени делгээн. Ында «Украинаның баштайгы казак полугу Есаул Маркевич» деп бижээн, ооң сывында 25 шериг медальдарны баглаан.

Есаул С. Маркевич 1812 чылда Бородино тулчуушкунунга киржип, Тарутина, Березина чанынга дайылдажып, полугу-биле кады Парижке четкен, 10 медальды алган. Ызыгуур салган селеме ооң оглу Е. Маркеловичиже шилчээн, Болгарияны дашттыкы дарлалдан хостаан шимчээшкинге ол киришкеш, чеди медаль-биле шаңнаткан. Хаан чазааның шериг хүрээлениинге шериг албанын эгелээн оглу Владимирге Е. Маркевич өг-бүле тураскаалын белекке берген.

Курлавырда полковник В. Маркевичиниң шериг оруу—орус-япон, бирги делегей, хамааты, Ада-чурттуң Улуг дайыннары болур. Ооң маадырлыг чоруу дыка хөй шериг шаңналдар-биле демдеглеттинген.

Ооң медальдарының бир дугаары—«1912 чылда дайынга киржилгези дээш», сөөлгү медаль «1941—1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынынга Германияны тиилээни дээш».

Төөгүлүг селемени маркевичилерниң өг-бүлезинге салгалдан салгалче хөй чылдарда шыгжап чораш, ооң маадырлыг төөгүзү эгелээн чери—Бородино музейинче дамчыдып берген.

А. СИВЦОВ,
СЭТА-ның корр.

КУРУТ ХОВУ

Чылдың дөрт эргилдезин курут ховуга чаңгыс хүн хайгаарап болур. Туркменияның бүгү девискээри курут хову, ындыг хайгааралды аңаа январьда кылып болур. Ам Каракумнарда дүне кыш дег соок, хар чаап турар, эртен час дег чылыдып эгелээр, хүндүс—хүн чайын дег изиди эгелээр, кежээ чаъстыг, күскү соок хат хадып келир.

Курут ховунуң чайы изиг—хөлегеге термометр 50 градус чеде бээр, кыжын соок 20 градус болур. Копейдаг дагларының баштарынга хар чыдырда, Саракамыш чавызаажызында элезиннер-биле кожа оялык шынааларда чечектер өзүп турар.

Бо бүгүнү бойдус бүдүрген. Амгы үеде ону кижилер боттары болбаазырадып, курут ховуларны чаартып, ажыглап турар. Оларның эң-не чаражы—элезин биле суг. Мурнунда ажыглал чок чыткан курут ховуда совет улус Каракум каналын каскан, ында балыктар өзүп, теплоходтар эжиндирип турар. Ооң эриктеринде хөвеңни, кызыл-тастың, дыня, арбуз, виноградтың чаагай дүжүдүн өстүрүп, ажаап ап турар колхоз, совхозтарның суурлары өскен.

В. КОЗЛОВ,
СЭТА-ның корр.

ТӨРЭЭН ТЫВАВЫСТА

Ажыглалга кирер четкен

Таңды районда С. Тока аттыг совхозтуң төвүнге хөй санныг бажыңнар чыл санында немежип турар. Ажыглалга кирер чоокшулай берген ийи каът даш бажыңны эрткен-дүшкен чон дораан эскерер. Ол дээрге 100 трактор кирер гараж-тыр.

Бо гаражта тракторлар септээр чер, механизаторларның хостуг шагын эрттирер чери, удуртукчуларның ажылдаар өрээлдери база деритинген.

Совхозтуң улуг тудугларының бирээзи болур ол гаражтың тудуун Шагаан-Арыгның № 586 КМК-ның тудугжулар бригадазы кылып дооскан. Ам ында шевerлел ажылдары арткан. Ону шалып, дүрген доозар дээш совхозтуң шеверлекчилери Б. Караш, Я. Кара-Сал, Г. Оюн болгаш өскелер-даа кызымак ажылдап турарлар.

А. СААЯ.

●

Солун лекция

Барыын-Хемчиктиң Эрги-Барлык Культура бажыңынга суурнуң чону долдур олурупкан. Аңаа «Аныяктарны тɵлептиг аажы-чаңга кижизидери» деп темалыг беседаны философия эртемнериниң кандидаты М. С. Байыр-оол кылган.

Амгы үеде бистиң ниитилелде чугула айтырыгларның бирээзи—аныяктар кижизидилгезиниң дугайында болган ол беседага ыраккы узак кодаңнарда малчыннар, саманщиктер безин кээп, ону сонуургап дыңнааннар. Оларны ажылдаар черинге бичии-даа саадаашкын чокка чедирери-биле тускай автобусту совхоз дирекциязы быжыглаан.

Эртемденниң беседазы суурнуң улуг-даа, биче-даа назылыг кижилеринге өөредиглиг болган.

А. ЕВРОП.

АНЫЯК АЖЫЛЧЫННАР

Ак-Довурактың № 3 профтехучилищезинде Барыын-Хемчиктен, Чөөн-Хемчиктен, Бай-Тайгадан болгаш өске-даа районнардан келген үш чүс ажыг оолдар болгаш кыстар өөренип турар. Келир чылын оларның шуптузу (тудугжу мергежилди шиңгээдип ап турарлардан аңгыда) «Тыва даг-дүгү» комбинатка электриктер, дериглелер машинистери, слесарьлар болуп ажылдаарлар.

Бо хүннерде ол оолдар болгаш кыстар дуржулгалыг башкылар Сергей Валерьевич Макаров, Светлана Федоровна Заритовская, бүдүрүлге өөредилгезиниң мастерлери Кара-оол Кужугетович Шавгыш-оол, Зоя Прокопьевна Чернышова болгаш өскелерниң-даа берген быжыг билиин төөрия кырында шиңгээдип ап турарлар. Хөй-хөй аныяктар «эки» болгаш «кончуг эки» демдектерлиг өөренип турар. Ындыгларга Юрий Салчак, Ольга Ряскина, Владислав Сарыглар, Ольга Данькина болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Ак-Довурактың № 3 профтехучилищезиниң сургуулдары билиглерин эки шиңгээдип ап турар дээрзин чамдык факты-лар бадыткап турар. Чижээ, чоокта «Тыва даг-дүгү» комбинатка «Мергежил талазы-биле эң дээре» ат дээш электриктер аразынга болуп эрткен конкурска тиилекчи болган 6 кижиниң дөртү № 3 ХПТУ-нуң сургуулдары болган. Ол конкурска Александр Серяков биле Кужугай Куулар олар чемпион болганнар.

Н. ЧЕМЕЗОВ.

ТОЖУНУҢ СПОРТЧУЛАРЫ ТИИЛЭЭН

Баскетболга бистиң республиканың бирги чери дээш Кызылдың «Херел» спортзалында болуп турар маргылдааларның ийиги бөлүүнүң командаларының оюну төнген. Дөрт хүн үргүлчүлеп келген спортчу демиселдиң түңнелинде ыраккы Тожу районнуң шилиндек командазының спортчулары бирги чери алганнар.

Спорттуң бо хевири Тожу районда элээн сайзырап, чон ортузунда массалыг апар чыдар. Тоора-Хемде баскетбол секциязы доктаамал ажылдап турар. Ону хөй-ниитичи тренер, ВЛКСМ райкомунуң инструктору Николай Монгуш чорудуп, секциязынче хөй аныяктарны хаара тудуп турар. Болуп эрткен республика маргылдаазынга ол команданың ойнакчыларындан Дадар-оол Сат, Николай Кылын-оол болгаш команданың капитаны Николай Монгуш олар чараш, аваангыр ойнааннар. Бо команда келир чылдың эгезинде, оң шыырак—бирги бөлүкке ойнаар эргени чаалап алган.

Кызыл районнуң баскетболистери ийиги, Бии-Хемден келген спортчулар — үшкү черлерни ээлээннер. Ийиги бөлүктүң командаларының ойнакчыларының аразындан Бии-Хем районундан келген С. Малахов биле Кызыл районнуң командазының ойнакчызы Н. Капышев олар республиканың шилиндек командазының составынга киргеннер.

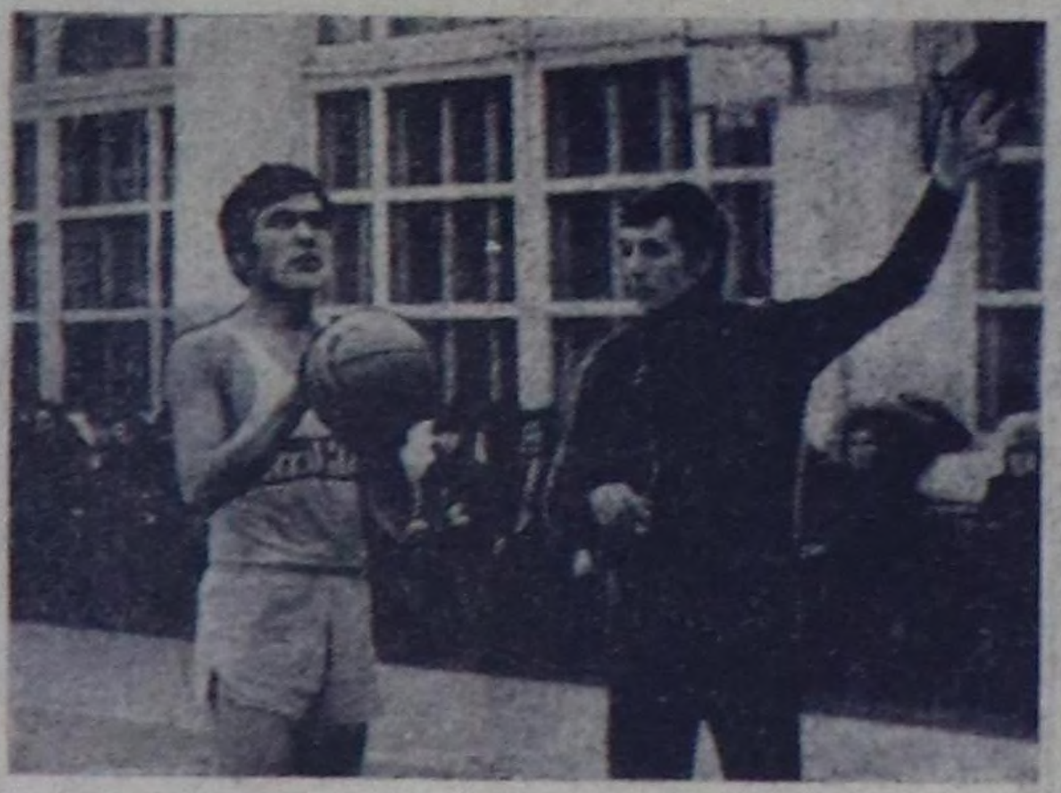

ЧУРУКТАРДА: бирги черни алган Тожу районнуң командазы; маргылдаа үезинде.

В. ЧАДАМБА.

Бо ийи фактыны деңнештирип көрүңер

БИБЛИОТЕКАЛАР ХАГДЫНГАН

Италияның найысылалында акша-хөреңгиниң четпес болганы ужурундан муниципалитеттиң массалыг ийи библиотеказы чыл эгезинде хагдынган. «Унита» солуннуң сан-түңү-биле алырга, Римде муниципалитеттиң 28 библиотекалары болгаш номчулга залдары бар. Оларның хөй кезии неделя дургузунда чүгле каш шак иштинде ажылдаар, а ол библиотекаларга «мөңге хоорайның» үш миллион чурттакчыларындан чүгле 28 муң номчукчу барып турар.

Рим муниципалитединиң культура айтырыгларының талазы-биле чөвүлекчизи Р. Никозининиң дыңнатканы-биле алырга, саң-хөө бергедээшкиннериниң ужурундан хоорайның ном шыгжамырларынга сөөлгү он чыл дургузунда чаа номнар херек кырынга кирбээн. Элээн каш библиотекаларны хынаап көргенинден илерээни болза: философияга хамаарышкан кезекте Муссолининиң «теоретиктиг ажылдары», чечен чогаал литературазының бөлүүнде колдуунда-ла далай дээрбечилериниң ужурадарының дугайында номнар болгаш куду шынарлыг детектив номнар бар болган.

Ажылчы чоннарның калбак массаларын ном-биле хандырар дээш библиотекаларның саң-хөө аргаларын калбартырынга шиитпирлиг хемчеглерни ап чорударын Италияның демократтыг күштери чагырыкчы бөлүктерден негээннер.

(СЭТА-ның корр.).

Рим.

ЭҢ ХӨЙ НОМЧУУР ХООРАЙ

Эрткен чылда Москвага массалыг ажыглаашкынның беш чаа хоорай библиотекаларын ажыткан. Амгы үеде найысылалда оларның саны дөрт чүс четкен. Оларның ном фондулары 25 миллион томнар болган. Ону 2,4 миллион доктаамал номчукчулар ажыглап турар. Хоорай библиотекаларының ном фондузун немээри-биле Моссоветтиң күүскому чыл бүрүзүнде миллион рубльди үндүрүп келген.

Оон аңгыда, совет найысылалда профэвилел организацияларынга болгаш янзы-бүрү ведомстволарга хамааржыр массалыг 934 библиотекалар бар. Оларның доктаамал номчукчулары [illegible] миллион кижи болур. Школаларның муң ажыг библиотекалары, эртем болгаш техниканың ийи муң хире библиотекалары ажылдап турар. Москваның бүгү библиотекаларының ном фондузу 300 миллион том ажып турар.

Библиотекалар ынча хөй-даа болза, Москваның дөрт кижиден тургустунган ортумак өг-бүлези номнар болгаш парлаан өске-даа чогаалдарны садып алыры-биле чылда 100 рубльди чарыгдаар. Ынчангаш Москвага даштыкыдан келген аалчылар ону планетада эң-не хөй ном номчуур хоорай деп дүрүм ёзугаар адап турар.

(СЭТА-ның корр.).

Москва.

АГААР

Бөгүн республикада бүлүттаар. Чагбас. Соңгу-барыын углаашкынныг хаттың дүргени секундада 0—5 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барыын районнарда 16—21, өскелеринде 21—26 градус соок.

Кызылга база ол хүн болур. Янзы-бүрү углаашкынныг хаттың хуу кошкак. Агаарның температуразы хүндүс 22—24 градус соок.

Кызылдың кодээ ажыл-агый техникумунуң 1967 чылдың март 3-те Хүреш-оол Очур-оолович Сарыг-Доңгакка адынга тывыскан II сериялыг 98775 дугаарлыг дипломун читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп санаар.

Телевидение

ЯНВАРЬ 29-ТА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
11.00—Белорус композиторларның чогаалдарындан концерт. Минскиден дамчыдылга.
11.30—«Будильник».
12.00—«Совет Эвилелинге бараан боол тур мен!». ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы, ШДФ-тиң кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маадыры Совет Эвилелиниң флот адмиралы С. Г. Горшков дамчыдылгага киржир.
13.00—Уругларга фильм «Ийи өншук».
14.10—«Хөглүг ноталар».
14.30—«Көдээниң шагы».
15.30—«Музыка киоскизи». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар.
16.00—«Театр шиизи». А. С. Пушкин—«Бичии трагедиялар». Ленинградтың А. С. Пушкин аттыг күрүнениң үлегерлиг театрының фильм-шиизи.
18.05—«Али-Бектиң аъттыг кижилери» деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. Хоочун цирк артистериниң өг-бүлезиниң дугайы.
18.45—«Делегей панорамазы».
19.15—«Бистиң адаларывыстың ырызы». Концерт.
19.30—Телемедээлер.
19.45—Э. Пьеханың, С. Ротаруну, О. Воронецтиң Ю. Богатиковтуң болгаш «Самоцветы» ансамбльдиң киржилгези-биле концерт.
20.10—«Кино аян-чорукчуларының клуву». Дамчыдылганы журналист О. К. Игнатьев чорудар.
21.10—«Совет Эвилелиниң дугайында дашттыкы аалчылар чугаалап тур».
21.20—Совет Армияның 60 чылынга. «Кызыл шөл». Уран-чечен фильм. 2-ги сериязы.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—00.40—Бокска чурттар аразының маргылдаазы. ССРЭ-ниң шилиндек командазы биле АКШ-тың шилиндек командазының ужуражылгазы. В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга. Түңнелинде телемедээлер.

ЯНВАРЬ 30-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—Мультфильмнер программазы: «Стёпа акый—милиционер». «Ребе—камгалакчы».
11.25—«Тоол аалдап келген»—«Суг, от болгаш... чес трубалар». Уран-чечен фильм. РСФСР-ниң улустуң артизи В. М. Леонтьева эге сөс-биле ажыдар.
13.10—«Дириг амытаннар дугайында». Дамчыдылганы Н. Н. Дроздов чорудар.
14.10—16.00—Чапсар.
16.00—«Григорий Иванович Петровский». Документалдыг фильм. Төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылынга.
16.20—«Төөгүнүң арыннары».
16.50—«Хамааты болуру албан». Дамчыдылганы чогаалчы Ю. Н. Коганов чорудар.
17.20—Фильм-концерт.
17.30—А. П. Чехов—«Үш угбашкылар».

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер.
18.40—«Театр болгаш көрүкчү». Дамчыдылга.
19.20—Телемедээлер (тыва дылга).

МОСКВАДАН

19.30—Телемедээлер.
19.45—«Уругларга шүлүктер».
20.00—«Улустуң аялгалары». Концерт.
20.15—«Үшкү чыл—шалыпчы чыл», «Бригада кержээзи», «Түңнелдер болгаш сорулгалар». ССРЭ-ниң күрүне лауреаттары: РСФСР-ниң куртудуунуң даргазының бирги оралакчызы С. Т. Дементьев, Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары В. П. Серюков, Н. С. Шевцов, УССР-ниң алдарлыг тудугжузу В. С. Артеменко болгаш Транспорт тудуг министерствозунуң 9 дугаар көвүрүг отрядының бригадири В. Л. Александро дамчыдылгага киржир.
21.00—В. Катаев—«Фиалка». Телешии. Рольдарда—ССРЭ-ниң улустуң артистери Е. Шатрова, Н. Анненков, В. Спарантова, РСФСР-ниң алдарлыг артизи А. Кутепов.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—«Аныяктар адрестери».
00.10—00.50 —Новосибирсктиң симфония оркестри ойнаар. Программада—С. Прокофьевтиң чедиги симфониязы. Түңнелинде— телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.30—«Аваның школазы».
19.00—«Солнцеворот». Ленинградтан дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

19.30—Чарлалдар.
19.35—20.55—«Дезинишкин». Телешии.

Редактор В. С. ШАРАВИИ

КИНО

ЯНВАРЬ 29-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Өжээн негекчиси» 10.00, 12.30, 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 10.25 шакта, «Өскерликчи кижи» 11.45, 13.30, 15.15, «Хаагдыг тырыкы» 17.00, 19.15, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Магалыг Берендеев» 11.00, «Таныштазы кижи» 12.30, 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Турбачёвтуң отряды тулчуп тур» 10.00, 11.40, «Албан аайы-биле ыпакшыл» 14.00, 17.00, 20.00, шактарда.

ЯНВАРЬ 30-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Хүндүлүг кижилер» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.10, «Карнавал дүнези» 10.30, 14.40, 16.20, «Өжээн негекчизи» 12.10, 18.00, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Өскерликчи кижи» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Портниха» кадайланып тур» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:
индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжы амыдырал килдизиниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлегер килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонну долгаар.

Тираж 17531. Чагыт № 58.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыышкын талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—00040.